

POŇATIE PRÍSAAHY V KÓDEXOVOM PRÁVE KATOLÍCKEJ CIRKVI

doc. JUDr. Mgr. Vojtech Vladár, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra rímskeho práva, kánonického a cirkevného práva
vojtech.vladar@flaw.uniba.sk

Poňatie prisahy v kódexovom práve Katolíckej cirkvi

Inštitút prisahy bol do podoby, v ktorej sa historicky uplatňoval, respektíve stále uplatňuje vo viacerých súčasných právnych systémoch, tvorivo rozvinutý kánonistami v období stredoveku pri aplikovaní premis tzv. rímsko-kánonického procesu. Ten sa používal po celé stáročia na cirkevných súdoch a aj z toho dôvodu v ňom od začiatku dominovali kánonickoprávne prvky. Svoj priestor však dostali i pôvodné starozákonné biblické náhľady vrátane elementov rímskoprávných a germánskoprávných. Prisaha ale bola i súčasťou viacerých starších nábožensko-právnych systémov, čo vyzdvihuje jej opodstatnenosť a dôležitosť aj z pohľadu prirodzenosti vývoja ľudskej society. Hlavným cieľom článku je poukázať na koncepčné vymedzenie inštitútu prisahy v kódexovom práve Katolíckej cirkvi na podklade starších ideí a noriem zachytených vo Svätom Písme a historickom práve.

Die Auffassung des Eides im Kodexrecht der Katholischen Kirche

Der Eid als Rechtsinstitut wurde in seine historische, bzw. in mehreren modernen Rechtsordnungen bis jetzt angewandte Ausgestaltung von den mittelalterlichen Kanonisten im Zuge der Anwendung des sog. Römisch-kanonischen Prozesses kreativ entwickelt. Dieser Prozess wurde Jahrhundertlang an kirchlichen Gerichten angewandt und auch deswegen haben in diesem Prozess von vornherein die kanonisch-rechtlichen Elemente dominiert. Doch auch die ursprünglichen biblischen Ansichten des Alten Testaments sowie römischrechtlichen und germanischen Elemente wurden dabei berücksichtigt. Überdies war der Eid auch organischer Bestandteil vieler älterer kirchlich-rechtlichen Systeme, was seine Bedeutung auch im Hinblick auf die Entwicklung

der Menschheit als solcher hervorhebt. Das Hauptziel des vorliegenden Aufsatzes ist der Verweis auf die konzeptionelle Ausgestaltung des Eides in den Kodexen des kanonischen Rechtes vor dem Hintergrund älterer Ideen und Normen der Heiligen Schrift und historischen Rechts.

The Conception of the Oath in the Codified Law of the Catholic Church

The institution of oath was into the form historically, as well as on the present applied in several of contemporary legal systems creatively developed by the canonists in the period of Middle Ages while applying the premises of so-called Roman-Canonical procedure. Since it was utilized for the whole centuries in the Church courts, canon law elements dominated in it from the beginning. Its own role played also original Old Testament Biblical notions including the components of Roman law and German law. Nevertheless the oath was also the part of several older religious-legal systems that highlights its justness and significance from the naturalism point of view of the development of human society. The main goal of the article is to point out the conceptual definition of the institution of oath in the codified law of the Catholic Church on the basis of older ideas and rules contained in the Holy Scripture and historical law.

Kľúčové slová: prísaha – Sväté Písmo – rímske právo – germánske právo – kánonické právo – historické právo – Kódex kánonického práva z roku 1917 – Kódex kánonického práva z roku 1983

Schlüsselbegriffe: Eid – Heilige Schrift – römisches Recht – germanisches Recht – kanonisches Recht – Kodex kanonischen Rechtes vom 1917 – Kodex kanonischen Rechtes vom 1983

Keywords: oath – Holy Scripture – Roman law – German Law – canon law – historical law – 1917 Code of Canon Law – 1983 Code of Canon Law

Úvod

Napriek existencii niektorých právnych systémov, ktorých súčasťou prísahy nie sú, vo väčšine z nich má tento inštitút svoje nezastupiteľné miesto.¹ Pováčšine sa pritom aplikuje vo forme promísornej (sľubovej), asertórnej (potvrdzujúcej), rozhodujúcej, dôkaznej či svedec-

---

¹ Bližšie k tejto problematike pozri napríklad SELDES, G.: *The Great Thoughts*. New York : Ballantine Books, 1996.

kej prísahy, respektíve prísahy strany.² Všetky uvedené pojmy majú, tak, ako je to napokon takmer pri všetkých právnych inštitútoch, svoj pôvod v právnej histórii. Obdobne neprekvapuje ani to, že k ich konečnej podobe v najväčšej miere prispeli klasické právne systémy rímskeho a kánonického práva. V tomto prípade možno konkrétne priznať väčšie zásluhy právu kánonickému, keďže práve kánonisti rozvinuli a etablovali základné premisy tzv. rímsko-kánonického procesu, ktorý sa uplatňoval najskôr na cirkevných a potom i na svetských súdoch. Ten sa stal z pohľadu histórie jedným z najvýznamnejších právnych činiteľov, ktorý prekonával dovtedajšie súdne obyčaje národných práv a svojou dokonalosťou a precíznosťou značne ovplyvnil podobu procesného práva takmer všetkých právnych systémov (vrátane anglo-amerického).³ V rímsko-kánonickom procese dominovali na prvom mieste kánonickoprávne prvky, keďže normy justiniánskeho rímskeho práva poskytli len minimálny počet procesných smerníc, ktoré by boli reálne schopné napomôcť k skvalitneniu právneho prostredia stredovekej či ranonovovekej spoločnosti. Keďže kánonické právo disponuje nielen vlastnou rozsiahlou históriou, ale ide zároveň o právny systém platný, inštitút prísahy je nevyhnutné zohľadniť nielen v starších prameňoch, ale i v *ius vigens*. Táto štúdia je konkrétne zameraná na jeho analýzu v kódexovom práve Katolíckej cirkvi, na podklade morálnych i právnych noriem Svätého Písma, rímskeho i germánskeho práva vrátane starších kánonickoprávnych noriem.

1. Biblické základy

Nerozvinutosť práva, absencia verejnoprávneho donútenia, neexistencia náležitých vyšetrovacích metód a nevyhnutnosť riešiť vzniknuté konflikty *per iustitiam* viedli v minulosti k vzniku viacerých osobitých

---

² Porov. SILVING, H.: The Oath: I. In *Yale Law Journal*. Vol. 68 (1959), No. 7, s. 1337. Okrem toho možno spomenúť napríklad prísahu vzyvajúcu, respektíve zatracujúcu, jednoduchú alebo slávnostnú, implicitnú či explicitnú, súdnu a mimosúdnu, slovnú či reálnu atď. Porov. MARZOA, Á./MIRAS, J./RODRÍGUEZ-OCAÑA, R./CAPARROS, E.: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law. Vol. III/2*. Montreal : Wilson & Lafleur, 2004, s. 1756.

³ Inovatívny bol predovšetkým zavedením zásady rovnosti strán pred zákonom, prezumpcie nevinu, apelačných oprávnení a prioritným sledovaním polepšujúceho účelu trestu i otázok viny a úmyslu páchatela. Práve jeho procesné uplatňovanie výrazným spôsobom prispelo aj k tzv. recepcnej vlne rímskeho práva v stredovekej, ale i novovekej Európe, vďaka ktorej boli do sekulárnych právnych systémov z rímskeho práva preberané najdôležitejšie inštitúty, pojmy a definície, ako aj jednotlivé normy a systematické rozdelenie celku na časti. Bližšie k tejto problematike pozri NÖRR, K. W.: *Romanisch-Kanonisches Prozessrecht. Erkenntnisfahren erster Instanz in civilibus*. Berlin – Heidelberg : Springer, 2012.

inštitútov morálno-právneho charakteru. Ani prísaha nebola v tomto ohľade výnimkou, keďže sa objavila ešte v prednáboženskej, predanimistickej perióde vývoja ľudskej society.⁴ Tento inštitút bol spočiatku vnímaný v zmysle kľiatby pôsobiacej ako samostatná entita, respektíve súboru magických úkonov s reálnym dopadom nielen na život jednotlivca, ale i spoločnosti.⁵ Rovnaké účinky mu boli priznávané aj v časoch starovekého Grécka a Ríma, keď sa obdobne spájal s božstvom. Napríklad sa verilo, že Zeus (Jupiter) udiera do krivo prisahajúcich bleskom, na základe čoho sa tiež odmietalo pochovávanie takto zosnulých osôb.⁶ Podobne ako je to u viacerých iných kánonickoprávnych inštitútoch, aj pre formovanie prísahy malo najväčšiu dôležitosť jej vymedzenie v Starom Zákone. V tomto kontexte je dôležité v prvom rade uviesť, že židia vnímali ako vykonávateľa ľudskej prísahy priamo Boha, a to i napriek tomu, že On sám zakázal zbytočné prísahy pri svojom mene.⁷ Z pohľadu jej koncepčného vymedzenia ju bolo možné vnímať ako sebaPREKLIATIE prednesené v podmienenej forme, neodvolateľne pôsobiace podľa toho či podmienka, ktorá bola jej súčasťou, nastala alebo nie.⁸ Najmä na tomto pozadí sa bežne využívala aj ako

---

⁴ Animizmus možno definovať ako vieru v existenciu nadprirodzených síl, pripisujúcu všetkému živému a neživému vlastnú životnú silu. Podľa týchto mystických predstáv má každá vec ducha či dušu, a preto tiež dochádzalo k oživovaniu a zosobňovaniu prírodných síl a javov. Bližšie k tejto problematike pozri BIRD-DAVID, N.: Animism Revisited: Personhood, Environment, and Relational Epistemology. In *Current Anthropology*. Vol. 41 (2000), s. 67–91; GUTHRIE, S.: On Animism. In *Current Anthropology*. Vol. 41 (2000), s. 106–107; HARVEY, G.: *Animism: Respecting the Living World*. London : Hurst & Co., 2005; INSOLL, T.: *Archaeology, Ritual, Religion*. London : Routledge, 2004 a KÄSER, L.: *Animismus. Eine Einführung in die begrifflichen Grundlagen des Welt- und Menschenbildes traditionaler (ethnischer) Gesellschaften für Entwicklungshelfer und kirchliche Mitarbeiter in Übersee*. Bad Liebenzell : Liebenzeller Mission, 2004.

⁵ Aj preto sa napríklad pri uzavieraní zmlúv bežne pristupovalo k vzývaniu za svedkov bohov oboch zmluvných strán. Porov. PEDERSEN, J.: *Der Eid bei den Semiten in seinem Verhältnis zu verwandten Erscheinungen sowie die Stellung des Eides im Islam*. Strassburg : Trübner, 1914, s. 89 a 157.

⁶ Porov. Ar., Nub. 397,40–41 a Ov., Am. 3,3,30–35.

⁷ Každá prísaha sa totiž neoddeliteľne spájala s potenciálnym krivoprisažníctvom. Porov. Sväté Písmo. Jeruzalemská Biblia. Trnava : Dobrá kniha, 2017, s. 145g). Starý Zákon zároveň dosvedčuje, že jediný, kto tak mohol robiť za každých okolností bol Boh. Porov. Ex 20,7; Dt 5,11 a Jer 44,26. Bližšie k tejto problematike pozri MARZOA, Á./MIRAS, J./RODRÍGUEZ-OCAÑA, R./CAPARROS, E.: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law. Vol. III/2*. Montreal : Wilson & Lafleur, 2004, s. 1755.

⁸ Pôvodne sa pritom poväčšine prisahalo na mužské genitálie. Porov. Gn 24,2–9 a 47,29. Prísahou na orgány, ktoré dávajú život, sa totiž zabezpečovala nezrušiteľnosť prísahy. Porov. Sväté Písmo. Jeruzalemská Biblia. Trnava : Dobrá kniha, 2017, s. 65a). Na ilustráciu možno uviesť, že rovnako postupovali, a dodnes postupujú, pri skladaní prísah i Arabi. Bližšie k tejto problematike pozri PEDERSEN, J.: *Der Eid bei den Semiten in seinem Verhältnis zu verwandten Erscheinungen sowie die Stellung des Eides im Islam*. Strassburg : Trübner, 1914, s. 150.

garančný prostriedok splnenia sľubu.⁹ Výnimkou však nebolo ani jej použitie v zmysle podmienenej kľiatby, ktorá mohla byť kombinovaná s prísahou.¹⁰ Neskôr dochádzalo k postupnému potláčaniu jej funkcie ako formy sľubu alebo sankcie, pričom dôraz sa čoraz viac kládol na jej sprievodné kvality vo forme vyznania viery.¹¹

Na uvedenom základe začalo dochádzať ku kombinovaniu starších foriem prísah s ich vnímaním ako prehláseniami viery, pri ktorých sa *de facto* menili na prísahy vernosti Bohu. V Starom Zákone sa totiž uctievanie Boha a prisahanie pri jeho mene častokrát identifikovali.¹² Upriamovanie pozornosti na Božskú všemohúcnosť a čoraz častejšie používanie tohto inštitútu pri právnických záležitostiach postupne viedlo k jeho transformovaniu na ordálie.¹³ Zatiaľ čo pri jeho bežnom použití sa verilo, že samotné rozhodnutie bolo urobené božstvom a prejavené navonok vo forme znamenia (napríklad rýchle hojenie rany), pri prísaznej ordálii to bol samotný subjekt, ktorý prisahal (bežne so spoluprísazníkmi) a tým aj rozhodoval kauzu.¹⁴ V konečnom dôsledku tak bol tým, kto urobil rozhodnutie prisahajúci človek a Boh zastával „len“ úlohu sankcionujúceho.¹⁵ Aj z toho dôvodu sa malo po celé stáročia za to, že On jediný je oprávnený trestať krivoprísazníctvo, pričom kauzu rozhodovala prísaha pravdivá i falošná.¹⁶ V uvedených súvislostiach je zároveň nevyhnutné podotknúť, že pravda nebola v židovskom práve spočiatku vnímaná v zmysle objektívnej skutočnosti, ale skôr úspechu

---

⁹ Porov. Gn 31,52–53.

¹⁰ Porov. Nm 5,19–31.

¹¹ Porov. Dt 6,13; 10,20; Iz 48,1 a Ž 63,12.

¹² Porov. Dt 6,10–23.

¹³ Na celom Východe boli napríklad známe súdne ordálie s vodou rieky, do ktorej hodili obžalovaného. Bližšie k tejto problematike pozri napríklad BARLETT, R.: *Trial by Fire and Water: The Medieval Judicial Ordeal*. Oxford : Clarendon Press, 1986; LEA, H. C.: *Superstition and Force*. Philadelphia : Collins, 1866 a PILARCZYK, I. C.: *Between a Rock and a Hot Place: Issues of Subjectivity and Rationality in the Medieval Ordeal by Hot Iron*. In *Anglo-American Law Review*. Vol. 25 (1996), s. 87–112.

¹⁴ Pôvodná svedecká prísaha tak nebola sprievodným javom svedeckej výpovede (v zmysle *de veritate dicenda*), skôr možno hovoriť o podpore prísahy zloženej procesnou stranou svedkami (spoluprísazníkmi). Tí mali totiž dosvedčiť dôveryhodnosť prísahy procesnej strany a nie objasniť im známe fakty. Porov. KUTTNER, S.: *Die juristische Natur der falschen Beweisaussage: Ein Beitrag zur Geschichte und Systematik der Eidesdelikte, zugleich zur Frage einer Beschränkung der Strafbarkeit auf erheblich falsche Aussagen*. Berlin : Abhandlungen des kriminalistischen Instituts, 1931, s. 11.

¹⁵ Porov. Nm 5. Viacerí bádatelia v tejto súvislosti poukazujú na predanimistické vnímania človeka ako toho, kto hýbe magickými silami. Bližšie k tejto problematike pozri THAYER, J. B.: *A Preliminary Treatise on Evidence at the Common Law*. Boston : Little, Brown, and Co., 1898, s. 7n.

¹⁶ Z toho dôvodu sa rozlišovalo medzi zbytočnými a krivými prísahami, pričom prostredníctvom *lex talionis* sa trestali len druhé uvedené. Porov. Dt 19,18–19.

v kauze. Úspech tak bol cnosťou a prehra nerestťou.¹⁷ Až neskôr sa začal vyžadovať určitý počet svedkov znalých fakty (po vzore niekdajších spoluprišažníkov) a ponímať ako dôkaz zaväzujúci sudcu. I preto sa o takýchto svedectvách zmysľalo vo forme ordálie a postavení svedkov na pomedzí tých, čo zabezpečujú dôkazy a zároveň súdia i popravujú.¹⁸ I keď sa svedectvám svedkov prikladala čoraz väčšia váha, nepredpokladalo sa u nich skladanie prísahy, keďže Starý Zákon takýto postup nepoznal. Ak teda aj predniesol prísahu žalobca vzývaním Boha za svedka, takéto konanie bolo vnímané ako jeho povolanie za „spoluprišažníka“.¹⁹

Z pohľadu Nového Zákona vyplývali viaceré rané kontroverzie týkajúce sa prísah zo skutočnosti, že Ježiš Kristus síce na jednej strane implicitne dovolil prisahať na seba, ale na strane druhej tento inštitút explicitne odmietol.²⁰ Aj z toho dôvodu sa ich používanie v ranom kresťanstve presadzovalo len pozvoľne. Ich najväčším zástancom sa napokon stal apoštol Pavol († okolo r. 64), ktorý ich opodstatnenosť priamo či nepriamo zdôraznil na viacerých miestach svojich listov, volajúc v nich často Boha za svedka.²¹ V prvom rade argumentoval tým, že aj Boh urobil svoj sľub Abrahámovi pod prísahou, pričom prisahal sám na seba, keďže nemal nad sebou nikoho väčšieho.²² Z toho dôvodu sa má v prípade potreby prisahať len na Boha, pričom použitie tohto inštitútu má nevyhnutne znamenať ukončenie každého sporu.²³ Z cirkevných Otcov sa k nemu jednoznačne vyjadroval najmä Hieronym († 420), ktorý uviedol, že Kristus zakázal prisahať iba pri nebesách, zemi, Jeruzaleme alebo na konkrétneho jednotlivca, nie prísahy vo všeobecnosti.²⁴ Opačné stanovisko však zastával Ján Zlatouсты († 407), ktorý zapovedal nielen prísahy pravdivé, ale akékoľvek vôbec.²⁵ Z kánonic-

---

¹⁷ Zachovanie prísahy bolo preto považované i za vyjadrenie moci a prisahalo sa na záležitosti, o ktorých nemali spoluprišažníci žiadnu vedomosť. Prisahou totiž nevyjadrovali znalosti faktov, ale solidaritu so skupinou osôb, ktorej boli súčasťou. Porov. KNOKE, T. F. A.: *Das Zuchtmittel der Drohung im Eide*. Hannover : Buchdr. d. Stephansstifts, 1896, s. 47–48. Netreba napríklad zabúdať ani na skutočnosť, že každý pravý prorok sa mal overiť splnením udalosti, ktorú predpovedal, teda určitým znamením. Porov. Dt 18,16–22; Sk 3,22–26 a Sk 7,37.

¹⁸ Porov. Dt 17,7; 1Kr 21; Nm 35,30; Dt 17,6 a Mt 26,60n. Rovnaký vývoj bol napokon zaznamenaný na kresťanskom Západe aj v období raného stredoveku. Bližšie som sa touto problematikou zaoberal VLADÁR, V.: Prísaha ako dôkaz v stredovekom inkvizičnom procese. In *Acta Iuridica Olomucensia*. Vol. 14 (2019), No. 3, s. 13n.

¹⁹ Porov. SILVING, H.: The Oath: I. In *Yale Law Journal*. Vol. 68 (1959), No. 7, s. 1336.

²⁰ Porov. Mt 26,63–64; 5,34–37.

²¹ Porov. Rim 1,9; 2Kor 1,23; 11,11 a 31; Gal 1,20; Flm 1,8; 1Sol 2,5 a 10 a 1Tim 5,21.

²² Porov. Hebr 6,13.

²³ Porov. Hebr 6,16–17.

²⁴ Porov. Com. 1er 4,2.

²⁵ Porov. Hom 14,2.

koprávneho hľadiska mal v tomto smere do budúca zohrať najdôležitejšiu úlohu Aurelius Augustín († 430), podľa nauky ktorého mali byť zakázané len prisahy falošné alebo skladané mimo situácie nevyhnutnosti (*falsum, vel sine necessitate*).²⁶ Napriek tomu sa ale v zásade presadilo stanovisko, podľa ktorého sa odporúčalo od nich zdržiavať, a to nie ani tak kvôli tomu, že by bol tento inštitút zlý vo svojej podstate, skôr kvôli nebezpečenstvám, ktoré sa s ním spájali.²⁷

2. Rímsko-germánske vplyvy

Ako sme už naznačili, grécka a rímska koncepcia prisahy mala oproti jej židovskému ponímaniu značne odlišný charakter, pričom najneskôr od 5. storočia pred Kr. vychádzala v zásade z morálnych a humanistických ideí. Malo sa totiž za to, že pravdivosť je vlastnosť náležiaci hrdému sebedovomému slobodnému človeku, klamstvo otrokovi. Z pohľadu jej koncepčného vymedzenia možno uviesť napríklad výrok filozofa Aristotela († 322 pred Kr.), ktorý ju charakterizoval ako nedokázané vyhlásenie podporené odvolaním sa k bohom.²⁸ Čo sa týka jej praktického uplatňovania, viacerí bádatelia sa zhodujú v závere, že v antike sa spočiatku nestretla s väčším záujmom. Dôvody nachádzajú v skutočnosti, že nepridala k strachu z odplaty bohov nič navyše, pretože práve od nich sa v prvom rade očakávalo trestanie všetkých klamstiev (nielen formálneho krivoprisažníctva). Pokiaľ ide o povahu tohto inštitútu v rímskom práve, obdobne vychádzal predovšetkým z náboženských predstáv Rimanov, o čom vypovedá i jeho odvodenie z latinského výrazu *sacramentum*.²⁹ V rímskoprávnej *legis actiones* perióde

---

²⁶ Glos. Rom 1,9.

²⁷ Viacerí bádatelia napokon konštatujú, že v kresťanskom náboženstve dospel konflikt medzi prisahami pri Bohu a ich úplným odmietnutím k riešeniu vo forme prisahania pri svätých. Porov. HIRZEL, R.: *Der Eid: Ein Beitrag zu seiner Geschichte*. Leipzig : B. G. Teubner, 1902, s. 110.

²⁸ Porov. Rh. 17. Na druhej strane, stoickej filozofii radili vyhýbať sa prisaha vždy, keď to bolo čo i len trochu možné. Bližšie k tejto problematike pozri napríklad SEDDON, K.: *Epictetus' Handbook and the Tablet of Cebeas. Guides to Stoic Living*. London – New York : Routledge, 2005, s. 131.

²⁹ V latinskom jazyku sa používajú na označenie tohto inštitútu aj termíny ako *ius iurandum, iuramentum*, ale taktiež slovo *religio*. Porov. ŠPAŇÁR, J./HRABOVSKÝ, J.: *Latinsko-slovenský/slovensko-latinský slovník*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2012, s. 1000; KRÍŽEK, V.: *Křížkův slovník latinsko-český*. Praha : I. L. Kober, 1889, s. 332–333 a 646–647; PRAŽÁK, J. M./NOVOTNÝ, F./SEDLÁČEK, J.: *Latinsko-český slovník k potřebě gymnasií a reálných gymnasií*. Praha : Československá grafická únie, 1935, s. 708, 1064 a 1092 a HLUŠIKOVÁ, M.: *Latinsko-slovenský slovník*. Bratislava : Kniha – spoločník, 2003, s. 459, 729 a 754.

vývoja procesného práva sa totiž pri vznesení *legis actio sacramento* tento pojem stotožňoval so sľúbenou obeťou bohom (neskôr eráru), na ktorú spravidla žalobca v konaní *in iure* vyzval pred svedkami žalovaného. *Sacramentum*, ktorého výška závisela od hodnoty predmetu sporu, však museli predložiť obe strany, pričom o peňažnú čiastku prišla len tá, ktorej tvrdenie sa ukázalo nepravdivé (*sacramentum iniustum*). Je teda zrejmé, že stratu mohol utrpieť každý, kto predniesol prísazný výrok, a to za predpokladu, že nastala podmienka obsiahnutá v jeho vyhlásení.³⁰ Pokiaľ ide o prísahu strany, tá sa odlišovala od svedeckej prísahy, ktorej dôkazná hodnota bola predmetom úvahy sudcu. Prvá menovaná mala totiž funkciu ordálie rozhodujúcej kauzu a existovala buď vo forme rozhodujúcej prísahy, ktorá po akceptovaní druhou stranou priamo rozhodovala spor, alebo prísahy doplňujúcej, ukladanej sudcom len jednej zo strán na doplnenie dôkazov v prípade ich nedostatočnosti, s cieľom skompletizovať ich v jej prospech.³¹

V klasickom období, v ktorom mal prevahu formulový proces, platilo, že rozhodujúca prísaha zložená *in iure* nebola základom súdneho rozhodnutia, skôr náhradou zaň. Kauzu totiž v tomto prípade rozhodovala buď prísaha alebo rozhodnutie sudcu (*in iudicio*), a ak bol ten, kto bol k tomu vyzvaný ochotný ju podstúpiť, súdny zásah nebol potrebný.³² Prísaha sa tak v tomto prípade kvalifikovala *pro iudicio*.³³ Strana, ktorá bola vyzvaná k prísaha, mala potom možnosť obrátiť sa s rovnakým apelom na vyzývajúceho. Ak však prísahu odmietla zložiť a zároveň neadresovala rovnakú výzvu druhej strane, respektíve neuspokojila nárok žalobcu, bola procesne znevýhodnená a ponímaná buď ako *confessus*, teda ten, čo nepopiera rozsudok, alebo *iudicatus*, čiže ten, voči ktorému bol vydaný rozsudok, či *indefensus*, teda ten, čo sa nebráni.³⁴ Je teda zrejmé, že z hľadiska celkového poňatia tohto inštitútu išlo *de facto* o súkromnú zmluvu medzi stranami, slúžiacu poväčšine k vyhnutiu sa súdному procesu. Z toho dôvodu ho nebolo možné kva-

³⁰ Porov. METZGER, E.: Litigation. In JOHNSTON, D. (ed.): *The Cambridge Companion to Roman Law. Cambridge Companions to the Ancient World*. Cambridge : Cambridge University Press, 2015, s. 272n.

³¹ Porov. SILVING, H.: The Oath: I. In *Yale Law Journal*. Vol. 68 (1959), No. 7, s. 1338.

³² *Ait praetor: „eum, a quo iusiurandum petetur, solvere aut iurare cogam“: alterum itaque eligat reus, aut solvat aut iuret: si non iurat, solvere cogendus erit a praetore.* Ulp. D. 12,2,34,6.

³³ *Prodigus si deferat iusiurandum, audiendus non est: idemque in ceteris similibus ei dicendum est. nam sive pro pacto convento sive pro solutione sive pro iudicio hoc iusiurandum cedit, non ab aliis delatum probari debet, quam qui ad haec habiles sunt.* Paul. D. 12,3,35,1. *Cum res in iusiurandum demissa sit, iudex iurantem absolvit: referentem audiet et, si actor iuret, condemnet reum: nolentem iurare reum si solvat, absolvit, non solventem condemnat: ex relatione non iurante actore absolvit reum.* Ulp. D. 12,2,34,9.

³⁴ Porov. KASER, M./HACKL, K.: *Das römische Zivilprozessrecht*. München : C. H. Beck, 1996, s. 277–278.

lifikovať v zmysle riadneho procesného kroku, respektíve dôkazného prostriedku. Viacerí bádatelia preto tento postup prirovnávajú k moderným predsúdnyim vyrovnaniam sa medzi stranami, ktoré nemajú osobitý právny význam.³⁵ Každopádne, v justiniánskom práve vystavanom na kogničnom procese sa tento inštitút ponímaný v zmysle istej formy ordálie stal riadnou súčasťou občianskoprávneho súdneho procesu a prestal sa uplatňovať ako náhrada za rozhodnutie. Ak teda niekto prísahu podstúpil, prakticky tým rozhodol kauzu vo svoj prospech, keďže sudca ju bol povinný kvalifikovať v rozmere absolútneho dôkazu a rozhodovať bez akýchkoľvek výhrad v súlade s ňou.³⁶

V klasickom práve prichádzali v procesnej fáze *in iudicio* do úvahy rozhodujúce a doplňujúce prísahy, pričom prvé spomenuté boli považované za rýdzo súkromnoprávny inštitút, pri ktorého použití bolo nevyhnutné vydanie rozsudku. Pri aplikovaní však bola ich „rozhodnosť“ obmedzená zásadou voľného hodnotenia dôkazov sudcov. Doplňujúca prísaha umožnená súdom potom predstavovala výrazný odklon od klasického rímskoprávneho princípu, v súlade s ktorým mali predkladať dôkazy strany a nie sudca (*iusiurandum iudiciale*). Viacerí romanisti preto argumentujú vplyvmi kresťanskej mystiky špecifikujúcej tento inštitút v rozmere dôkazu o objektívnej pravde, ktorý reálne napomohol k prechodu od slobodného hodnotenia dôkaznej sily prísahy súdom k rozhodujúcej prísaha justiniánskych čias. Keď totiž v justiniánskom práve tento inštitút získal povahu súdneho dôkazu, súd o ňom v zásade nepochyboval a akceptoval ho ako záväzný.³⁷ Zaujímavosťou zostáva, že odpoveď na otázku, či sudca bol alebo nebol v klasickom práve viazaný doplňujúcou prísahou nebola medzi rímskymi právnikmi ani zďaleka ustálená.³⁸ Až neskôr došlo v súvislosti s postupnou transformáciou konceptov pravdy a súdneho nachádzania faktov v rímsko-kánonickom procese opätovne k zmene jej pojmového vymedzenia na dôkaz, ktorého váhu mohol sudca hodnotiť podľa svojej *discretio*. Pokiaľ išlo o sve-

³⁵ Porov. SILVING, H.: The Oath: I. In *Yale Law Journal*. Vol. 68 (1959), No. 7, s. 1339.

³⁶ Aj justiniánske právo pritom ponímalo tento inštitút častokrát v zmysle istej formy sebaaprekliatia, čoho dôkazom je napríklad prísaha stanovená cisárskym právom pre úradníkov, ktorí mali skladať pri preberaní úradu. Porov. Nov. 8,2,3,3.

³⁷ Na druhej strane však platilo, že k jej zloženiu bolo možné pristúpiť len s dovoľením súdu. Tak, ako bolo pre kogničný proces typické, zároveň sa neobmedzovala na žalobu na *certum*, ale mohla sa týkať akejkolvek otázky sporu. Porov. REBRO, K./BLAHO, P.: *Rímske právo*. Bratislava : Iura edition, 2010, s. 148.

³⁸ O tom napokon vypovedá aj nasledujúci fragment Digest: *Item videndum, an possit iudex, qui detulit iusiurandum, non sequi id, sed vel prorsus absolvere vel etiam minoris condemnare quam iuratum est: et magis est, ut ex magna causa et postea repertis probationibus possit*. Ulp. D. 12,3,4,3. Bližšie k tejto problematike pozri BIONDI, B.: *Il giuramento decisorio nel processo civile romano*. Roma : L'Erma Di Bretschneider, 1913, s. 31.

decké prísahy, tie boli prijaté rímskou jurisprudenciou v 4. storočí z iniciatívy cisára Konštantínom I. Veľkým (306–337). Ten mal pôvodne omylom za to, že týmto krokom nasleduje kresťanskú prax požadujúcu, aby svedkovia vypovedali vždy len pod prísahou.³⁹ Skrže jeho zákonodarstvo sa tento inštitút neskôr dostal aj do justiniánskeho Kódexu a prostredníctvom neho v rámci neskoršieho procesu recepcie aj do právnych poriadkov ostatného kresťanského sveta.⁴⁰

Čo sa týka germánskeho práva, v ňom boli takmer všetky procesno-právne úkony riadené stranami, zatiaľ čo súd zohrával len podpornú úlohu.⁴¹ Postup bol väčšinou taký, že žalobca najskôr vzniesol svoju požiadavku a vyzval žalovaného k odpovedi. Súдне zhromaždenie potom zostavilo prísahu, ktorú musel žalovaný pre víťazstvo v spore zložiť. Spolu s ním bežne prisahali i spoluprisažníci, ktorí tak robili ako zbor, nie individuálne. Pre germánske právo bolo typické, že vypočutá bola vždy len jedna strana, ktorá mala možnosť predvolať tiež vlastných svedkov, pričom druhá strana nebola ani pripustená k „protiprisahe“. V prípade nespokojnosti prichádzala do úvahy ordália, a to najčastejšie vo forme súboja. Zatiaľ čo v rímsko-kánonickom procese sa prísaha aplikovala len málokedy, germánske právo ju pripúšťalo dokonca i pri možnosti použitia dôkazov iných.⁴² Podobne ako v rímskom práve, aj v germánskom postupne dochádzalo k presúvaniu zodpovednosti za proces na verejnú autoritu. Za raných franských čias sa potom pokresťančovanie foriem prísahy prejavilo v požiadavke jej vykonania žalobcom v predbežnej forme na relikvie alebo evanjeliá.⁴³ Tieto procesy dospeli za karolínskych čias k presadeniu ranej formy inkvizičného procesu, v rámci ktorej mali kráľovskými úradníkmi vybraní členovia komunity pod prísahou informovať o spáchaných zločinoch. Obžalovaná osoba sa potom mohla buď očistiť prísahou (so spoluprisažníkmi) alebo podstúpiť klasickú ordáliu. K vyrovnávaniu medzi prísahou na nevinu a svedeckými

---

³⁹ Porov. KUTTNER, S.: *Die juristische Natur der falschen Beweisaussage: Ein Beitrag zur Geschichte und Systematik der Eidesdelikte, zugleich zur Frage einer Beschränkung der Strafbarkeit auf erheblich falsche Aussagen*. Berlin : Abhandlungen des kriminalistischen Instituts, 1931, s. 11.

⁴⁰ *Si enim pro toto litis certamine iuriiurando credendum esse testium putaverunt hi qui eos producerunt, multo magis praesentiam suam testibus sacramento eorum credere debent*. Cod. Iust. 4,20,19,1.

⁴¹ Porov. BRUNNER, H.: *Grundzüge der Deutschen Rechtsgeschichte*. Leipzig : Duncker & Humblot, 1930, s. 21–25.

⁴² V germánskom práve tak prísaha zostávala podstatnou časťou svedectva, pričom schopnosť svedčiť sa prakticky zhodovala so schopnosťou podstúpiť prísahu. Porov. BARTLETT, R.: *Trial by Fire and Water: The Medieval Judicial Ordeal*. Oxford : Clarendon Press, 1986, s. 79.

⁴³ Naďalej sa však používali i niektoré staršie pohanské prísahy, a to najmä pri kauzách menšej dôležitosti, keď sa bežne prisahalo na zbrane alebo dobytok. Porov. SILVING, H.: *The Oath: I*. In *Yale Law Journal*. Vol. 68 (1959), No. 7, s. 1341.

výpovedami *de veritate dicenda* dochádzalo v germánskom práve len pozvoľne, pričom tento proces bol ukončený až koncom stredoveku.⁴⁴ V tom čase možno zároveň hovoriť o definitívnom nahradení germánskych procesných postupov procesom rímsko-kánonickým.⁴⁵

3. Predkódexové právo

Už spomenuté interpretácie Aurelia Augustína boli akceptované i historicky najdôležitejším kánonickoprávnym dielom známym ako Graciánov dekrét (*Decretum Gratiani*).⁴⁶ Najmä z toho dôvodu väčšina teológov i kánonistov zdôrazňovala možnosť použitia tohto inštitútu *in dubiis et necessariis*, a teda v zmysle podporného dôkazného prostriedku.⁴⁷ Jedna z dekretálií pápeža Alexandra III. (1159–1181) napríklad odoprela možnosť prísahy strane, ktorá oprávnenosť svojej požiadavky dokazovala prostredníctvom dokumentov a svedkov.⁴⁸ Nevyhnutnosť jej používania ale zdôrazňovali legisti, ktorí popri náboženských argumentoch odkazovali i na pramene „znovuobjaveného“ rímskeho justiniánskeho práva.⁴⁹ Prísaha sa napriek všetkému napokon rozsiahle presadila v kánonickoprávnej vede i praxi a stala sa jedným z najdôležitejších inštitútov, ktorý významne ovplyvnil aj vývoj sekulárnych právnych systémov. V procesnom práve sa tak pod germánskymi vplyvmi v prvom rade etablovala predovšetkým v trestných kauzách uplatňovaná očistná prísaha (*purgatio canonica*). V súlade s akuzáčnym princípom spočívalo jej zloženie prakticky výlučne na vôli žalovaného, pričom až v klasickej kánonickej praxi ju bolo možné požadovať aj na základe príkazu sudcu.⁵⁰ Od toho času sa v zásade predpokladalo, že ten, kto odmietol

⁴⁴ V rámci tohto procesu sa zaužívalo, že objektívnu pravdu je nevyhnutné zohľadniť minimálne vtedy, keď bol obžalovaný prichytený pri čine. Porov. BRUNNER, H.: *Forschungen zur Geschichte des deutschen und französischen Rechtes. Gesammelte Aufsätze*. Stuttgart : Cotta, 1894, s. 88n.

⁴⁵ Netreba však zabúdať na skutočnosť, že významnú reflexiu v ňom našlo aj germánske právo. Bližšie k tejto problematike pozri SCHULTE, J. F. von: *Geschichte der Quellen des kanonischen Rechts von Papst Gregor XI. bis zum Concil von Trient*. Stuttgart : Verlag von Ferdinand Enke, 1877, s. 144–156.

⁴⁶ Porov. C. 22, q. 1–5.

⁴⁷ Porov. Sum. theol. II–II, q. 89 a 98 a AUGUSTINE, Ch.: *A Commentary on the New Code of Canon Law. Book VI. Administrative Law (Can. 1154–1551)*. St. Louis – London : B. Herder Book, 1921, s. 3102.

⁴⁸ Porov. MARZOA, Á./MIRAS, J./RODRÍGUEZ-OCAÑA, R./CAPARROS, E.: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law. III/2*. Montreal : Wilson & Lafleur, 2004, s. 1758.

⁴⁹ Iný postoj zaujali hlavní predstavitelia protestantskej reformácie, ktorí tento inštitút v zásade odmietli. Bližšie k tejto problematike pozri HORSINGTON, S. J.: Oaths and Perjury in a Protestant Monarchy. In *Revue internationale de droit comparé*. Vol. 66 (2014), No. 3, s. 745–754.

⁵⁰ Porov. SILVING, H.: The Oath: I. In *Yale Law Journal*. Vol. 68 (1959), No. 7, s. 1344–1345.

podstúpiť prísahu alebo nemohol poskytnúť dostatočný počet spolupri-
sažníkov, sa vlastne priznal k tomu, čo mu bolo kladené za vinu.⁵¹ Práve
v tomto vymedzení sa kánonickoprávnej očistnej prísaha podarilo nahra-
diť pôvodnú *purgatio vulgaris* sekulárneho práva vrátane ordálií vodou
alebo železom, ktoré boli definitívne zakázané v roku 1215 dekrétmi
Štvrtého lateránskeho koncilu.⁵² Z hľadiska spôsobov aplikácie a najmä
účinkov rozhodujúcich kauzu ju však napriek kvalifikovaniu ako racio-
nálneho prostriedku nachádzania dôkazov bolo možné obdobne označiť
za istý druh ordálie. Ani v jej prípade sa totiž neriešilo, či prisahajúci dis-
ponoval nejakými znalosťami ohľadom faktov.⁵³

Neskôr sa prísaha začala ponímať v zmysle sľubu obvineného
k hovoreniu pravdy (*de veritate dicenda*), zatiaľ čo prísahy spolupri-
sažníkov boli naďalej chápané ako *iusiuranda de credulitate* potvrdzujúce
dobrú povest' podozrivého alebo ich dôveru v jeho víťazstvo v kauze.⁵⁴
Od obžalovaného sa totiž očakávalo, že bude pravdivo odpovedať na
všetky kladené otázky a uvádzať nielen okolnosti prípadu, ktoré svedči-
li v jeho prospech, ale aj proti nemu.⁵⁵ Vo svetle teologických náhľadov
bol totiž každý zločin ponímaný ako hriech, ktorého spáchanie verejne
známym spôsobom si za každých okolností vyžadovalo verejné prizna-
nie a pokánie (najmä podstúpením trestu) vo vonkajšom fóre. Napriek
tomu sa ale zároveň automaticky nepredpokladalo, že by bolo napríklad
dôkaz ohľadom *corpus delicti* možné získať výlučne od obžalovaného.
Skôr sa očakávalo, že vzíde zo sudcovskej *discretio* alebo od svedkov,

---

⁵¹ Porov. MORIARTY, E. J.: *Oaths in Ecclesiastical Courts: An Historical Synopsis and Commentary*. Washington : The Catholic University of America, 1937, s. 17–18.

⁵² Na ilustráciu možno uviesť, že známy 18. kánon tohto ekumenického koncilu výslovne menoval ordálie horúcim železom, studenou i horúcou vodou a súbojom. Porov. Concilium Lateranense quartum, can. 18. Bližšie k tejto problematike pozri BALDWIN, J. W.: The Intellectual Preparation for the Canon of 1215 against Ordeals. In *Speculum*. Vol. 36 (1961), s. 613–636.

⁵³ Porov. SILVING, H.: The Oath: I. In *Yale Law Journal*. Vol. 68 (1959), No. 7, s. 1345.

⁵⁴ Porov. C. 2, q. 5, c. 20. Viacerí autori tento vývoj demonštrujú ďalšími snahami o prenesenie dôkazného bremena do sudcu, respektíve svedkov na osoby, ktoré si toto riziko zasluhovali podstúpiť najviac. Bližšie k tejto problematike pozri LEBIGRE, A.: *La Justice du Roi: La vie judiciaire de l'ancienne France*. Paris : Editions Complexe, 1995, s. 204.

⁵⁵ Napríklad vo Francúzsku mali obžalovaní ešte pred začiatkom výsluchu podstúpiť prísahu, že budú vypovedať len pravdu. Toto konfrontovalo obžalovaného s výberom medzi priznaním viny a podrobením sa krvavému trestu na tomto svete alebo spáchaním smrteľného hriechu krivej prisahy a vystavením sa Božskému trestu v metafyzickej rovine. Osvietenski kritici inkvizitného procesu z toho dôvodu častokrát opisovali uvedené psychologické donucovacie prostriedky ako „mučenie ducha“ (*tortura spiritalis*). V skutočnosti to však boli až liberálne legislatívne reformy zo začiatku 20. storočia, ktoré zbavili obžalovaného povinnosti zvoliť si jednu z uvedených možností. Ako je ale známe, od toho času sa tlaky na sebausvedčenie obžalovaného presunuli od sudcu k neformálne vedeným policajným vyšetrotviam, pričom tento stav pretrváva dodnes. Porov. VOUIN, R./LEAUTE, J.: *Droit penal et procedure pénale*. Paris : Presses Universitaires de France, 1969, s. 255–256 a VABRES, H. D. de: *Traité de droit criminel et de législation pénal comparée. Vol. II*. Paris : Sirey, 1947, s. 1312.

prípadne pri ich absencii aspoň za pomoci všeobecne rozšírenej povesti (*fama*). Viacerí autori však existenciu tohto inštitútu v naznačenej podobe odmietali a argumentovali, že cirkevné súdy ho mohli pripustiť len ak chýbal plný dôkaz viny a existovala *probatio semiplena*.⁵⁶ V každom prípade, prísaha obžalovaného *de veritate dicenda* bola v kánonickom trestnom procese výslovne zrušená Rímskou synodou z roku 1725, ktorá deklarovala všetky vyšetrovacie i procesné úkony vedené za jej použitia ako nulitné.⁵⁷ Pokiaľ ide o prísahu svedkov, ako sme už spomenuli, židovské právo jej vykonaním platnosť svedeckej výpovede nepodmieňovalo, čo v zásade akceptovali aj kresťanské autority.⁵⁸ Napriek tomu sa však počas histórie prísahy *de veritate dicenda* od svedkov neustále žiadali a napokon nadobudli charakter dôkazného prostriedku, bez ktorého nebolo možné vyhovieť rímsko-kánonickému štandardu plného dôkazu (*probatio plena*).⁵⁹

4. Kódexové právo

4.1 Kódex kánonického práva z roku 1917

O dôležitosti prísahy v kánonickom práve aj na prelome 19. a 20. storočia vypovedá jej vymedzenie v súlade s tradíciou v káno-

⁵⁶ Porov. ESMEIN, A.: *A History of Continental Criminal Procedure with Special Reference to France*. Boston : Little, Brown, and Company, 1913, s. 9–10.

⁵⁷ O spochybňovaní podstaty tohto inštitútu vypovedajú i niektoré ustanovenia partikulárneho kánonického práva, z ktorých možno spomenúť napríklad Vroclavskú synodu z roku 1248. Bližšie k tejto problematike pozri MORIARTY, E. J.: *Oaths in Ecclesiastical Courts: An Historical Synopsis and Commentary*. Washington : The Catholic University of America, 1937, s. 33. Pováčšine sa argumentovalo tým, že tento procesný prvok má základy v inkvizičnom procese proti heretikom, rozvinutým v roku 1215 už spomenutým Štvrtým lateránskym koncilom. Každé takéto konanie malo totiž začať vyzvaním obžalovaného k zloženiu prísahy *de veritate dicenda*. Ak váhal, mala mu byť položená otázka či považuje prísahu na súde za hriech. V prípade pozitívnej odpovede mal byť označený za jasného heretika. Porov. X 5,7,13,7. Tento prístup súvisel s v tom čase aktuálnou heretickou vieroukou katarov a valdencov, ktorí odmietali prísahu, považujúc ich za smrteľný hriech. Bližšie k tejto problematike pozri napríklad GIVEN, J. B.: *Inkvizície a stredoveká spoločnosť*. Neratovice : Verbum, 2008, s. 25 a PETERS, E.: *Heresy and Authority in Medieval Europe*. London : Scolar Press, 1980, s. 156–163. Tento inštitút nepriamo spochybnil aj Tomáš Akvinský († 1274), ktorý argumentoval, že i ten, kto podstupuje prísahu, nie je viazaný hovoriť len pravdu a môže zostať potichu. Pravdu nemohol skrývať len v prípade infamie alebo existencie jasného dôkazu viny a jasného vyzvania k priznaniu sa. Porov. Sum. theol. II, q. 69, a. 2.

⁵⁸ Zbytočnosť prísahy sa poväčšine zdôrazňovala všeobecným záväzkom židov hovoriť pravdu, a to na základe prísahy predkov v Sinajskej zmluve a kliatob s ňou spojených. Porov. SILVING, H.: *The Oath: I*. In *Yale Law Journal*. Vol. 68 (1959), No. 7, s. 134390.

⁵⁹ Porov. X 2,20,39 a 47. V rímsko-kánonickom procese totiž dominovali zásady *testis non iuratus non probat*, respektíve *testi non iurato non creditur*. Porov. X 2,20,51.

noch 1316 až 1321 prvého kodifikačného diela v dejinách Katolíckej cirkvi. To, že úprava tohto inštitútu je ustálená a, dá sa povedať, i nadčasová, je zrejme zo skutočnosti, že takmer identické znenie obsahujú i kánony platného Kódexu kánonického práva z roku 1983.⁶⁰ Pokiaľ ide o prvý Kódex, hneď prvý z uvedených kánonov vymedzil v § 1 prísahu ako vzyvanie Božieho mena za svedka pravdy, ktoré možno použiť len v pravde, rozvahe a spravodlivosti.⁶¹ Zatiaľ čo sľub sa tak robí priamo Bohu, prísaha je vzyvaním Jeho mena.⁶² Z toho vyplýva, že ak človek niečo potvrdzuje, malo by to byť pravdivé, a ak niečo sľubuje, mal by existovať aj úmysel to dodržať. Každá prísaha by sa mala zároveň skladať až po dôkladnom zvážení, teda po náležitej úvahe o jej užitočnosti alebo nevyhnutnosti.⁶³ Obdobne musí byť súladná so spravodlivosťou, keďže nespravodlivá prísaha nezaväzuje.⁶⁴ Okrem toho, tradične platí, že prísahu, ktorú vyžadujú alebo pripúšťajú kánony, nie je možné zložiť prostredníctvom zástupcu.⁶⁵ Aj za čias platnosti prvého Kódexu sa najčastejšie používali prísahy asertórne, teda afirmatívne alebo potvrdzujúce (*iusiuranda assertoria*), pri ktorých je Boh volaný za svedka vyhlásenia ohľadom minulého alebo prítomného faktu, a promisorne, čiže sľubové (*promissiones iuratae, vota iurata, pacta iurata*), keď sa Boh volá za svedka budúceho vykonania rozhodnutia, sľubu alebo dohody.⁶⁶ To, samozrejme, neznamená, že by zákonodarca nepredpo-

---

⁶⁰ Porov. cann. 1191–1198 CIC 1983.

⁶¹ *Iusiurandum, idest invocatio Nominis divini in testem veritatis, praestari nequit, nisi in veritate, in iudicio et in iustitia.* Can. 1316 § 1 CIC 1917. Porov. cann. 1199 § 1 CIC 1983 a 895 CCEO 1990. Slová „v pravde, rozvahe a spravodlivosti“ reflektujú Sväté Písmo (Jer 4,2) v interpretácii už spomenutého cirkevného Otca Hieronyma. Ten konkrétne konštatoval: *Simulque advertendum quod iusiurandum hos habeat comites, veritatem, iudicium atque iustitiam: si ista defuerint, nequaquam erit iuramentum, sed perjurium.* Com. Ier. 1,4.

⁶² Porov. cann. 1307–1315 CIC 1917; 1191–1198 CIC 1983 a 889–894 CCEO 1990.

⁶³ Porov. Sum. theol. II–II, q. 89, a. 8.

⁶⁴ Porov. AUGUSTINE, Ch.: *A Commentary on the New Code of Canon Law. Book VI. Administrative Law (Can. 1154–1551).* St. Louis – London : B. Herder Book, 1921, s. 310–311.

⁶⁵ *Iusiurandum quod canones exigunt vel admittunt, per procuratorem praestari valide nequit.* Can. 1317 § 2 CIC 1917. Porov. can. 1200 § 2 CIC 1983. Toto pravidlo sa týka nielen prísah požadovaných alebo pripustených cirkevnými zákonmi obsiahnutými v kódexovom práve, ale taktiež mimokódexovým právom. V zásade ale nie prísah, ktoré zákon nevyžaduje alebo nepripúšťa, ako je to napríklad v prípade prísahy ponúknuť jednotlivcom z vlastnej iniciatívy. Porov. BEAL, J. P./CORIDEN, J. A./GREEN, T. J. (eds.): *New Commentary on the Code of Canon Law.* New York : Paulist Press, 2000, s. 1420–1421. Staršie právo uvažovalo o možnosti sprostredkovania rady pri skladaní prísahy, čo prichádzalo do úvahy, ak to nezakazovalo samotné právo. Takéto konanie však za každých okolností predpokladalo osobitný mandát. Porov. SCHMALZGRUEBER, F.: *Ius ecclesiasticum. Vol. II.* Rome : Ex typographia reverendae Camerae Apostolicae, 1844, s. 279–280.

⁶⁶ Ako príklad na prvú z nich možno spomenúť prísahu o vypovedaní pravdy (*de veritate dicenda*) ohľadom konkrétnych udalostí, skladanú pred svedčením v procese. Druhá sa skladá napríklad pri potrebe zachovania tajomstva, preberaní úradu a sľube o jeho poctivom vykonávaní, ale

kladal aj existenciu ďalších historicky osvedčených prisáh, na čo poukážeme neskôr. Pri oboch prisáhach sa musí vzývať Boh ako svedok a úmysel prisahajúceho musí korešpondovať so slovami použitými pri vzývaní. Pokiaľ ide o úmysel, použitá formula alebo podmienky sľubu je nevyhnutné posudzovať vždy podľa obyčajovej interpretácie.⁶⁷

Podľa § 1 kánonu 1317, ten, kto slobodne prisahá, že niečo vykoná je osobitným záväzkom nábožnosti viazaný splniť to, čo potvrdil prisahou. Celkom prirodzene, ak je pri promisornej prisaha volaný Boh za slávnostného svedka úmyslu zachovať to, čo sa sľubuje, a ako garant a ručiteľ jeho vykonania, zlyhanie by bolo hanbou a urážkou Jeho dôstojnosti a pravdivosti a nieslo by so sebou hriech proti náboženstvu, a to buď smrteľný alebo ľahký, v závislosti od závažnosti kauzy.⁶⁸ § 2 potom hovoril o prisaha vynútenej násilím alebo ťažkým strachom, ktorá bola predmetom rozsiahlej historickej právnickej kontroverzie.⁶⁹ Prvý Kódex postupoval v súlade s doktrínou obsiahnutou v zbierke Dekretálií Gregora IX. (*Liber extra*, r. 1234), podľa ktorej zostávala takáto prisaha v platnosti, pretože ak by človek nebol viazaný zachovať to, čo sľúbil pod prisahou, sám Boh by bol považovaný za falošného svedka.⁷⁰ Aj za týchto okolností však nemá ten, kto nespravodlivo žiada splnenie prisahy po prisahajúcom, spravodlivý nárok na sľúbenú vec.

---

taktiež po svedeckej výpovedi, keď sa dodatočne potvrdzuje jej pravdivosť (*de veritate dicta*). Porov. cann. 1744 CIC 1917; 1532 CIC 1983 a 1213 CCEO 1990. Porov. MARZOA, Á./MIRAS, J./RODRÍGUEZ-OCAÑA, R./CAPARROS, E.: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law. Vol. III/2*. Montreal : Wilson & Lafleur, 2004, s. 1756 a MORIARTY, E. J.: *Oaths in Ecclesiastical Courts: An Historical Synopsis and Commentary*. Washington : The Catholic University of America, 1937, s. 3.

⁶⁷ Božské meno je nevyhnutné spojiť so slovom v imperatívne alebo ho použiť konjunktívnej či optatívnej forme, keďže indikatívna by mohla mať ten istý zmysel ako samotná formula. Porov. AUGUSTINE, Ch.: *A Commentary on the New Code of Canon Law. Book VI. Administrative Law (Can. 1154–1551)*. St. Louis – London : B. Herder Book, 1921, s. 311. Z hľadiska vnútorného fóra je nevyhnutná existencia *intentio se obligandi*, v inom prípade by išlo o fiktívnu prisahu, s ktorou sa spájajú predovšetkým morálne následky. Pre jej vyjadrenie vo vonkajšom fóre nie je dôležité použitie špecifickej formuly, ale slová musia náležitým a jednoznačným spôsobom smerovať k skutočnému vzývaniu Boha, ako napríklad „prisahám pri Bohu“, „nech mi je Boh svedkom“, „prisahám pri nebesách nad mnou“ a pod. Vo všeobecnosti teda nie je predpísaná žiadna presná štylizácia a použiť možno akúkoľvek vhodnú formulu, za predpokladu, že sa vzýva Boh. Porov. BEAL, J. P./CORIDEN, J. A./GREEN, T. J. (eds.): *New Commentary on the Code of Canon Law*. New York : Paulist Press, 2000, s. 1420.

⁶⁸ Porov. C. 22, q. 2, c. 1; X 2,24,8–9, 17 a 28 a Syl. er. 64. Prisahu nemožno, pochopiteľne, previesť na nikoho iného, a to ani v rámci univerzálnej sukcesie, keďže dedič nie je viazaný splnením prisahy *de cuius*. Porov. MARZOA, Á./MIRAS, J./RODRÍGUEZ-OCAÑA, R./CAPARROS, E.: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law. Vol. III/2*. Montreal : Wilson & Lafleur, 2004, s. 1758.

⁶⁹ Porov. Sum. theol. II–II, q. 89, a. 7, a. 2.

⁷⁰ Porov. X 2,24,8 a 15. Bližšie k tejto problematike pozri KUTTNER, S.: *Kanonistische Schuldlehre von Gratian bis auf die Dekretalen Gregors IX*. Città del Vaticano : Biblioteca Apostolica Vaticana, 1934, s. 314n.

Z toho dôvodu majú cirkevné authority moc oslobodiť prisahajúceho od takýchto záväzkov. Kánonisti zároveň konštatujú, že ak by bol predmet prisahy už odovzdaný, je možné ho súdnou cestou žiadať späť alebo kauzu riešiť prostredníctvom kompenzácie.⁷¹ V poslednom paragrafe tohto kánonu sa hovorilo o prisaha vykonanej síce bez násilia a podvodu, ale ktorou sa niekto zrieka súkromného dobra alebo výhody priznanej zákonom. Zákonodarca konštatoval, že je potrebné ju zachovať s jedinou výnimkou, spočívajúcou v ujme na večnej spáse. Aj táto normatívna veta má základ v stredovekom kánonickom práve, keď pápeži deklarovali, že ak nie je prisaha na ujmu spáse človeka, je potrebné ju splniť.⁷²

Pokiaľ ide o charakter záväzku, promisiórna prisaha nasledovala podľa kánonu 1318 § 1 povahu a podmienky úkonu, ku ktorému je pripojená.⁷³ Pod úkonom možno mať na mysli zmluvu, stipuláciu či dohodu,

---

⁷¹ Porov. AUGUSTINE, Ch.: *A Commentary on the New Code of Canon Law. Book VI. Administrative Law (Can. 1154–1551)*. St. Louis – London : B. Herder Book, 1921, s. 312–313.

⁷² Na ilustráciu možno uviesť, že napríklad i platenie úrokov, ináč zásadne zakázané, bolo dovolené v prípade urobenia sľubu pod prisahou. Keďže táto výnimka bola často úžerníkmi zneužívaná, i v prípade zaplatenia ich bolo možné žiadať súdnou cestou späť. Porov. X 2,24,6. Viaceré authority totiž odporúčali, aby ich dlžníci zaplatili, keďže prisahali pri Bohu (*ut satisficiat Deo de iuramento*), a až potom ich vymáhali prostredníctvom súdneho procesu späť. Súdne akty však bežne hovoria aj o tom, že niektorí poškodení pred súdom tvrdili, že čosi navyše zaplatili veriteľovi len kvôli tomu, aby ho potešili, prípadne išlo z ich strany o slobodný dar (*donatio liberalis*). I za týchto okolností sa osobitne skúmala *intentio*, v tomto prípade dlžníka. Bližšie k tejto problematike pozri HELMHOLZ, R. H.: *The Oxford History of the Laws of England. Vol. 1. The Canon Law and Ecclesiastical Jurisdiction from 597 to the 1640s*. Oxford : Oxford University Press, 2004, s. 378–379. Prisaha mala mať totiž aj za týchto okolností prednosť, a to i napriek tomu, že plnenie z nej nebolo súdne vymáhateľné. Bližšie k tejto problematike pozri LORENC, J. A.: *John of Freiburg and the Usury Prohibition in the Late Middle Ages: A Study in the Popularization of Medieval Canon Law*. Doctoral dissertation. Toronto : University of Toronto, 2013, s. 103. Veritelia si, okrem toho, nechávali často od dlžníkov odprisahať aj to, že v prípade nevyhnutnosti reštitúcie po prehranom procese odmietnu prijať náhradu za zaplatené úroky. Reakcia Cirkvi bola taká, že nespravodlivo získané peniaze, či materiálne statky sa mali i tak vymôcť a rozdať chudobným. Bližšie k tejto problematike pozri BALDWIN, J. W.: *The Medieval Theories of the Just Price: Romanists, Canonists, and Theologians in the Twelfth and Thirteenth Centuries*. In *Transactions of the American Philosophical Society. New Series*. Vol. 49 (1959), No. 4, s. 52. Komplexne som sa touto problematikou zaoberal v štúdiách VLADÁR, V.: *Usura v stredovekom kánonickom práve*. In HIŠEMOVÁ, T./KMECOVÁ, D. (eds.): *Pôžička či úžera? Nútený výkon rozhodnutia – rímskoprávne základy a problémy aplikatívnej praxe*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2018, s. 126–147 a VLADÁR, V.: *Vymáhanie kánonickoprávneho zákazu úrokov v stredoveku a ranom novoveku*. In *Studia theologica*. Vol. 21 (2019), č. 2, s. 43–74.

⁷³ Aj keď prisaha posilňuje sľub tým, že z neho robí náboženský záväzok, ten nemožno dodatočne meniť. Napríklad, ak by bohatá žena prisahala, že daruje diecéze značnú sumu peňazí na stavbu svätostánku, ale biskup by chcel peniaze použiť na iný účel, nebola by za týchto okolností povinná svoj sľub splniť, keďže bol podmienený. Porov. BEAL, J. P./CORIDEN, J. A./GREEN, T. J. (eds.): *New Commentary on the Code of Canon Law*. New York : Paulist Press, 2000, s. 1421.

príčom záväzok vyplývajúci z prísahy nemožno, celkom prirodzene, rozšíriť nad predmetný úkon, respektíve sľub samotný.⁷⁴ § 2 potom deklaroval, že prísaha nemá žiadne účinky v prípade jej pripojenia k úkonu implikujúcemu ujmu tretej osobe, verejnému dobru alebo večnej spáse.⁷⁵ Kánon 1319 vypočítal spôsoby zániku záväzku vzniknutého promisornou prísahou, uvádzajúc v prvom rade možnosť jeho odpustenia tým, v prospech koho bol urobený. Druhá alternatíva spočíva v podstatnej zmene predmetu prísahy alebo ak sa ten po zmene okolností stane zlým alebo bezvýznamným, respektíve prekážkou k získaniu väčšieho dobra (*maius bonum*).⁷⁶ Po tretie môže ísť o odpadnutie dôvodu prísahy alebo ak jej dôvod prestal existovať a po štvrté zneplatnenie, dišpenz alebo zámenu, o ktorých pojednáva nasledujúci kánon. Ten priznáva autoritám disponujúcim mocou anulovať, dišpenzovať alebo nahrádzať sľuby tú istú moc aj pri promisorných prísahách.⁷⁷ Jedinou výnimkou je, ak by sa s dišpenzom spájala ujma tretej strane, ktorá by odmietala odpustiť záväzok. Za týchto okolností dišpenzuje výlučne Apoštolská stolica, ktorá k tomu môže pristúpiť len ak si to žiada nevyhnutnosť alebo prospech Cirkvi (*propter necessitatem aut utilitatem Ecclesiae*).⁷⁸ Posledný z kánonov priamo pojednávajúcich o prísaha ustanovuje, že každú treba interpretovať striktné, a to v zásade podľa úmyslu prisahajúceho.⁷⁹ Záväzok z prísahy tak nemôže byť rozšírený nad tento úmysel,

---

⁷⁴ Porov. X 2,24,25.

⁷⁵ Komentáre poväčšine uvádzajú ako príklad zaviazanie sa sudcu k nestíhaniu zločincov, respektíve zloženie civilnej prísahy zakázanej vyššou autoritou klerikom a pod. Porov. X 2,14,12 a 21; 2,2,12 a AUGUSTINE, Ch.: *A Commentary on the New Code of Canon Law. Book VI. Administrative Law (Can. 1154–1551)*. St. Louis – London : B. Herder Book, 1921, s. 314.

⁷⁶ Ako príklad možno v tejto súvislosti spomenúť zánik záväzku oženiť sa s dievčaťom, ktorému sa síce sľúbilo pod prísahou manželstvo, ale nastali zmeny v jej fyzickom zdraví, spoločenskom statuse alebo panenstve a pod. Zmena môže ovplyvniť taktiež prisahajúceho, ktorému by napríklad hrozilo nebezpečenstvo smrti, infamie alebo strata veľkého dobra. Od nikoho totiž nemožno očakávať úmysel zaviazat' sa pod prísahou k niečomu, čo by ho mohlo viesť do vážnych nepríjemností. Porov. VERMEERSCH, A./CREUSEN, I.: *Epitome iuris canonici. Tom. II*. Paris – Bruxelles : H. Dessain, 1954, s. 459.

⁷⁷ Celkom prirodzene, dišpenz od asertornej prísahy neprichádza do úvahy, keďže ide o záležitosť, ktorá odkazuje na minulosť alebo prítomnosť, vstúpila do domény nevyhnutnosti, a preto je nutne nezmeniteľná. Porov. Sum. theol. II–II, q. 89, a. 9. Bližšie k tejto problematike pozri MARZOA, Á./MIRAS, J./RODRÍGUEZ-OCAÑA, R./CAPARROS, E.: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law. Vol. III/2*. Montreal : Wilson & Lafleur, 2004, s. 1766.

⁷⁸ Ako príklad dišpenzu v záujme verejného dobra možnosť uviesť zbavenie nedospelého dieťaťa prísahného sľubu oženiť sa s určitou osobou, a to aj napriek prípadnému odporu rodičov. Porov. C. 22, q. 4, c. 15 a C. 22, q. 5, c. 15.

⁷⁹ Porov. cann. 1321 CIC 1917 a 1204 CIC 1983. V súlade s kánonickou tradíciou sa striktná interpretácia používa pri aktoch, normách a podmienkach spojených s dobrovoľnou i autoritatívnou reštrikciou právnej sféry jednotlivca. Porov. cann. 19, 49–50 a 85 CIC 1917; 18, 36 a 92 CIC 1983 a 1500, 1512 §§ 1–2 a 4 CCEO 1990. Predmetný princíp možno

keďže ten zostáva jeho hlavnou mierou. V prípade podvodu zo strany prisahajúceho sa však v záujme ochrany dobromyseľnosti uprednostňuje úmysel toho, komu sa prisahá.⁸⁰

Z hľadiska jej aplikačného charakteru možno konštatovať, že právo Kódexu kánonického práva z roku 1917 ukladalo svedkom povinnú súdnu prisahu *de veritate dicenda* (*iusiurandum testimoniale*) pri civilných žalobách.⁸¹ Výnimku obsiahla výlučne norma kánonu 1758, podľa ktorého nevhodných a podozrivých svedkov bolo možné vypočuť pod prisahou len na základe dekrétu sudcu deklarujúceho uvedené za prospešné (*quo id expedire declaretur*).⁸² V inom prípade mali takéto osoby zakázané svedčiť, pričom sudca ich musel vylúčiť *ex officio*.⁸³ Zároveň sa však zdôrazňovalo, že i keď svedok neskladá prisahu, sudca mu má pripomenúť vážnu povinnosť, ktorá ho viaže za každých okolností vypovedať len pravdu.⁸⁴ Popritom sa akceptovalo, že v trestných kauzách nemožno obžalovanému uložiť prisahu *de veritate dicenda*.⁸⁵ V ostatných prípadoch platilo, že ak svedok odmietne prisahať, sudca môže pristúpiť k uloženiu primeraného trestu vrátane potrestania podľa výšky škody, ktorá stranám vznikla v dôsledku jeho neposlušnosti.⁸⁶ I keď sa vypovedanie pod prisahou zo strany svedka kvalifikovalo v rozmere povinnosti, spomenutá argumentácia Tomáša Akvinského sa prejavovala v uznávaní tzv. privilégia ticha, keďže ten musel odpovedať len na otázky mu kladené.⁸⁷ Pri súkromných sporoch sa pritom povinné zloženie súdnej prisahy od svedkov v zásade nevyžadovalo,

---

vyjadriť právnou premisou *benignius interpretari volentes*. Porov. X 2,24–25. Bližšie k tejto problematike pozri HRDINA, A.: *Prameny ke štúdiu kánonického práva*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 63–69; FILO, V.: *Kánonické právo. Úvod a prvá kniha*. Bratislava : Rímskokatolícka bohoslovecká fakulta UK, 1997, s. 158–167 a KINCL, J.: *Dicta et regulae iuris aneb právnické mudrosloví latinské*. Praha : Karolinum, 1990.

⁸⁰ Porov. X 2,24–25 a 35.

⁸¹ *Testis, antequam testimonium edat, iusiurandum praestare debet de tota ac sola veritate dicenda, salvo praescripto can. 1758*. Can. 1767 § 1 CIC 1917. Porov. cann. 1562 § 2 CIC 1983 a 1243 § 1 CCEO 1990.

⁸² Okrem toho, i v prípade vykonania prisahy *de veritate dicenda*, mohol sudca takýchto svedkov na základe rozumného úsudku po skončení výsluchu prinútiť k asertornej prisaha o pravdivosti výpovede, a to či už ohľadom všetkých bodov svedectva, alebo len niektorých. Porov. can. 1768 CIC 1917. Zatiaľ čo teda prvá prisaha bola obligatórna, uloženie tej druhej prichádzalo do úvahy len na základe *discretio* sudcu. Samotná prax však dosvedčuje, že v praxi sa poväčšine používali obe zároveň. Porov. ROBERTI, F.: *De processibus*. Roma : Augusta Taurionorum, 1943, s. 54–56.

⁸³ Porov. cann. 1757 § 1 a 1764 § 1 CIC 1917; 1550 § 1 CIC 1983 a 1231 § 1 CCEO 1990. Inou možnosťou bolo potom odmietnutie osoby svedka (*reprobatio personae testis*) zo strany žalovaného. Porov. cann. 1764 § 2 CIC 1917; 1555 CIC 1983 a 1236 CCEO 1990.

⁸⁴ Porov. cann. 1767 § 4 CIC 1917; 1562 § 1 CIC 1983 a 1243 § 1 CCEO 1990.

⁸⁵ Porov. cann. 1744 CIC 1917; 1532 CIC 1983 a 1213 CCEO 1990.

⁸⁶ Porov. can. 1766 § 2 CIC 1917.

⁸⁷ Porov. SILVING, H.: *The Oath: I*. In *Yale Law Journal*. Vol. 68 (1959), No. 7, s. 1348.

a to za predpokladu, že s tým obe strany súhlasili.⁸⁸ Pokiaľ išlo o prísahu strán, tie mali pod ňou svedčiť len vtedy, ak kauza nejakým spôsobom súvisela s verejným dobrom, respektíve ak to sudca považoval za vhodné na základe svojej rozvážnosti (*pro sua prudentia*).⁸⁹

Ako je zrejmé, v prvom Kódexe kánonického práva mala prísaha charakter moderného inštitútu napomáhajúceho pri hľadaní pravdy. Pokiaľ išlo o účinky jej odmietnutia svedkom, úkon sa nesankcionoval neplatnosťou, na druhej strane sa však nerovnal svedectvu pod prísahou, čo vo viacerých ohľadoch evokuje historické ponímanie tohto inštitútu v zmysle ordálie.⁹⁰ V tejto súvislosti možno argumentovať dikciou kánonu 1791, ktorý v § 2 konštatoval, že dôkaz sa považuje za dostačujúci, ak ho poskytli pred súdom pod prísahou dve alebo tri osoby, o ktorých nemožno pochybovať (*omni exceptione maiores*), zotrávajúce pevne vo svojich výpovediach. Je teda zrejmé, že k dosiahnutiu štandardu kánonickoprávneho dôkazu sa principiálne vyžadovala kumulatívne ich hodnovernosť, počet a napokon i prísaha.⁹¹ Takýmto spôsobom sa vlastne prísaha priznával charakter formálneho dôkazného prostriedku, čo bolo napokon prijímané takmer vo všetkých krajinách kontinentálneho právneho systému. Zatiaľ čo tak napríklad rímske právo v kogničnom procese predpokladalo rozhodovanie sudcu *ex sententia animi tui*, svedecká prísaha kánonického práva v skutočnosti kombinovala prvky právneho dôkazu s voľným hodnotením dôkazov súdom.⁹² Rímskoprávne náhlady však boli plne akceptované pri prísahách strán rozhodujúcich kauzu (*iusiuranda decisoria*), prípustných vtedy, keď sa strany dohodli na tom, že sa celý spor rozhodne práve týmto spôsobom.⁹³ Za tých okolností bolo možné so sudcovým dovoľením pristúpiť k jej zloženiu jednou zo strán, pričom týmto úkonom sa predmetná sporná otázka považovala za vyriešenú v súlade s prísahou

---

⁸⁸ Porov. can. 1767 § 3 CIC 1917.

⁸⁹ Porov. cann. 1744 CIC 1917; 1532 CIC 1983 a 1213 CCEO 1990.

⁹⁰ Porov. MORIARTY, E. J.: *Oaths in Ecclesiastical Courts: An Historical Synopsis and Commentary*. Washington : The Catholic University of America, 1937, s. 41.

⁹¹ Celkový právny vývoj možno v tomto smere ilustrovať skutočnosťou, že namiesto tradičného výrazu *probatio plena* sa v kódexovom texte použilo slovné spojenie *probatio sufficiens*, teda v zmysle „dôkazu dostatočného“. V origináli: *Si sub iuramenti fide duae vel tres personae, omni exceptione maiores, sibi firmiter cohaerentes, de aliqua re vel facto in iudicio testificentur de scientia propria, sufficiens probatio habetur; nisi in aliqua causa iudex ob maximam negotii gravitatem, vel ob indicia quae aliquod dubium de veritate rei assertae ingerunt, necessariam censeat plenior probacionem*. Can. 1791 § 2 CIC 1917.

⁹² Porov. Cal. D. 22,5,3,2 a cann. 1791 a 1869 CIC 1917; 1573 a 1608 CIC 1983 a 1254 a 1291 CCEO 1990.

⁹³ Porov. can. 1834 CIC 1917.

formulou, rovnako ako keby nastalo súdne postúpenie alebo zmier.⁹⁴ Prvý Kódex poznal taktiež doplňujúcu prísahu (*iusiurandum suppletorium*), ktorej súdne nariadenie alebo dovoľenie prichádzalo do úvahy pri polovičnom dôkaze (*probatio semiplena*) a absencii dôkazných prostriedkov ďalších.⁹⁵

4.2 Kódex kánonického práva z roku 1983

Ako sme už uviedli, inštitút prísahy je v platnom Kódexe upravený takmer tými istými slovami, ako to bolo v Kódexe kánonického práva z roku 1917.⁹⁶ Najdôležitejšia zmena sa prejavila vo vypustení tretieho paragrafu kánonu 1317 prvého Kódexu a úprave druhého v zmysle ukončenia stáročia pertraktovanej otázky ohľadom platnosti prísahy zloženej pod násilím alebo v ťažkom strachu. Zatiaľ čo podľa Kódexu kánonického práva z roku 1917 bola totiž prísaha urobená *ex metu*, respektíve *grave extortu* platná a rozviazateľná jedine *superiore ecclesiastico*, platné právo nielenže pridalo ďalší dôvod v podobe podvodu, ale zároveň uznalo všetky takéto prísahy *ipso iure* za nulitné. Väčšina bádateľov sa pritom zhodne v závere, že zákonodarca tento prístup zvolil kvôli uprednostneniu slobody rozhodovania sa u osoby podstupujúcej

⁹⁴ Porov. can. 1836 § 2 CIC 1917. Takéto riešenie však prichádzalo do úvahy len v záležitostiach, pri ktorých sa pripúšťalo odstúpenie alebo zmier a zároveň nemali pre procesné strany veľký význam alebo cenu. Porov. can. 1835 CIC 1917. Predmetnú prísahu mohla potom strana, ktorá ju ponúka, odvolať (pokiaľ nebola zložená), pričom protistrana ju mohla prijať a zložiť alebo ju prípadne vrátiť odporcovi. Ak sa prísaha odmietla a nevrátila odporcovi, sudca mal zvážiť, či sa takéto konanie zakladalo na vážnych dôvodoch alebo o ňom možno uvažovať v kontexte priznania. Ak by sa prísaha vrátila odporcovi, ten ju musel zložiť, v inom prípade spor prehral. Celkom prirodzene, na vrátenie prísahy odporcovi bolo potrebné dodržať tie isté podmienky, ktoré sa vyžadovali na jej ponúknutie. Porov. can. 1836 §§ 1 a 3–5 CIC 1917. Bližšie k tejto problematike pozri AUGUSTINE, Ch.: *A Commentary on the New Code of Canon Law. Book VII. Ecclesiastical Procedure (Can. 1552–2194)*. St. Louis – London : B. Herder Book, 1921, s. 280–281.

⁹⁵ Porov. can. 1829 CIC 1917. Zákonodarca predpokladal použitie tejto prísahy najmä vtedy, ak nebolo možné iným spôsobom zistiť informácie ohľadom občianskeho alebo cirkevného statusu osôb. Sudca mal ale od nej upustiť predovšetkým v trestných kauzách a keď išlo o právo či vec vysokej hodnoty alebo skutočnosti veľkého významu, prípadne ak by sa právo, vec alebo fakt netýkali osoby, ktorej sa mala prísaha uložiť. Zároveň platila zásada, že prikázať sa mala strane disponujúcej úplnejšími dôkazmi. Porov. can. 1830 CIC 1917. Doplňujúcu prísahu, ktorá sa netýkala občianskeho alebo cirkevného statusu, mohla strana z oprávneného dôvodu odmietnuť alebo vrátiť druhej strane. Aj v tomto prípade mal sudca posúdiť, či je odmietnutie oprávnené alebo ho možno kvalifikovať v zmysle priznania. Každú doplňujúcu prísahu zloženú jednou zo strán mohla potom druhá strana kedykoľvek súdne napadnúť. Porov. can. 1831 CIC 1917. Na ilustráciu možno uviesť, že prvý Kódex poznal taktiež prísahu oceňovaciu (*iusiurandum aestimatorium*), používanú pri náhrade škody, ktorej výšku nebolo možné s istotou oceniť. Porov. can. 1832–1833 CIC 1917.

⁹⁶ Pokiaľ ide o platný Kódex kánonov východných cirkví, ten predmetný inštitút vymedzuje len v jednom kánone. Porov. can. 895 CCEO 1990.

júcej prísahu za takýchto nepriaznivých okolností. Radikálnosť novej úpravy spočíva najmä v udelení najprísnejšej sankcie, ktorú pozitívne právo môže, s výnimkou trestných záležitostí, použiť, teda nulity úkonu.⁹⁷ V kánonoch 1202, 4° a 1203, ktoré nahradili pôvodné normy obsiahnuté v kánonoch 1309, 4° a 1320, boli potom výrazy *irritatio* a *irritare* najskôr vypustené a potom nahradené slovom *suspendere*. Terminológia bola teda zmenená z možnosti zneplatnenia prísahy na miernejší účinok v podobe jej pozastavenia. Kým moc dišpenzovať od prísahy, ktorá je na ujmu odmietajúcim záväzok odpustiť, bola vyhradená v prvom Kódexe Apoštolskej stolici jedine za podmienky nevyhnutnosti alebo sledovania užitočnosti pre Cirkev, platný Kódex uvedené obmedzenie neobsiahol. Z toho možno dedukovať, že v súčasnosti prichádzajú do úvahy i dôvody súkromného charakteru.⁹⁸

Pokiaľ ide o procesnú aplikáciu tohto inštitútu, zákonodarca sa v platnom Kódexe na prvý pohľad snažil, zrejme s ohľadom na celkovú sekularizáciu spoločnosti, upustiť od inštitútov verejného fóra apelujúcich na svedomia jednotlivcov v kontexte záväzku nábožnosti.⁹⁹ S najväčšou pravdepodobnosťou mal pritom na zreteli predovšetkým potrebu procesného objasnenia skutkového stavu, ktorá by bez neveriacich, respektíve vlašných veriacich častokrát ani nebola možná, a taktiež vyhnutie sa obvineniam z uplatňovania právnych prostriedkov spájaných v minulosti s ordáliami.¹⁰⁰ Z toho dôvodu sa upustilo od povinnej súdnej prísahy svedkov *de veritate dicenda* pri civilných žalobách, pričom sudca je v § 1 kánonu 1562 vyzvaný len k tomu, aby im pripomenul vážnu povinnosť hovoriť celú pravdu a len pravdu.¹⁰¹ Uprednostnenie svedeckej výpovede bez prísahy nielenže opúšťa kánonickú tradíciu, ale zároveň poukazuje na prispôbovanie sa práva Katolíckej cirkvi

⁹⁷ Porov. MARZOA, Á./MIRAS, J./RODRÍGUEZ-OCAÑA, R./CAPARROS, E.: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law. Vol. III/2*. Montreal : Wilson & Lafleur, 2004, s. 1759.

⁹⁸ Porov. cann. 1203 CIC 1983 a 1320 CIC 1917. Bližšie k tejto problematike pozri BEAL, J. P./CORIDEN, J. A./GREEN, T. J. (eds.): *New Commentary on the Code of Canon Law*. New York : Paulist Press, 2000, s. 1422.

⁹⁹ Relevantné procesné kánony Kódexu kánonov východných cirkví sú celkom totožné s platným kódexovým právom Latinskej cirkvi.

¹⁰⁰ Netreba zabúdať ani na nekatolíkov, ktorí bežne pred cirkevnými súdmi v zmysle protestantskej premisy *sola Scriptura* argumentujú zákazom prísah Svätým Písmom, čo mi potvrdil aj cirkevný sudca doc. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., Th.D., J.C.D., pôsobiaci na metropolitnom súde pražskej arcidiecézy.

¹⁰¹ Viaceré komentáre sa však zhodnú na nevyhnutnosti zachovania postupu automatického vyzvania svedka pred vypočúvaním k prísaha. Takéto konanie je zrejme nutné ospravedlniť obyčajovým partikulárnym právom. Spomenuté pripomenutie je však potrebné zachovať bez ohľadu na to, či k zloženiu prísahy dôjde alebo nie. Porov. BEAL, J. P./CORIDEN, J. A./GREEN, T. J. (eds.): *New Commentary on the Code of Canon Law*. New York : Paulist Press, 2000, s. 1685–1686.

svetskému zákonodarstvu, ktoré poväčšine pristúpilo k tomuto inštitútu obdobným spôsobom. Pokiaľ ide o práva rýdzo súkromnej povahy, zatiaľ čo prvý Kódex umožňoval pripustiť svedkov k vypovedaniu bez prísahy na základe dohody strán, platné právo takúto dohodu predpokladá *ipso iure*.¹⁰² Jedinou výnimkou tak naďalej zostáva povinné zloženie prísahy *de veritate dicenda* alebo asertórnej prísahy o vypovedanej pravde (*de veritate dicta*), ak kauza nejakým spôsobom súvisí s verejným dobrom.¹⁰³ Aj tu sa však pripúšťa, zrejme s ohľadom na vyššie uvedené dôvody, aby bol svedok v prípade jej odmietnutia k výpovedi pripustený.¹⁰⁴ Kánonická tradícia zostáva zachovaná aspoň v poslednej vete kánonu 1532, podľa ktorej sudca môže (*potest*) pristúpiť k uloženiu prísahy svedkom v iných prípadoch vtedy, ak to považuje za vhodné podľa svojej rozvážnosti (*pro sua prudentia*).¹⁰⁵

I v platnom kódexovom práve má prísaha charakter inštitútu v modernom zmysle a jej úlohou je na prvom mieste napomôcť pri hľadaní pravdy. S ohľadom na benevolentnosť súčasných noriem neprekvapuje, že jej nezloženie sa nespája so sankciou neplatnosti procesné-

---

¹⁰² Právna prax ale dokazuje, že sudcovia nechávajú svedkov skladať prísahu predovšetkým kvôli preukázaniu ich hodnovernosti. Komentáre taktiež zdôrazňujú, že sudca môže žiadať prísahu aj pri svedeckých výpovediach týkajúcich sa osobitne závažných záležitostí alebo v prípade nezrovnalostí v svedectve. Porov. MARZOA, Á./MIRAS, J./RODRÍGUEZ-OCAÑA, R.: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law. Vol. VII/2*. Montreal : Wilson & Lafleur, 2004, s. 1285. Aj spomenutý Stanislav Příbyl mi uviedol, že štandardnou praxou cirkevných súdov je vyzvať k prísaha každého praktizujúceho katolíka, pričom ostatní majú zložiť miestoprisažné vyhlásenie vo forme sľubu na svoju česť *de veritate dicenda*, respektíve *de veritate dicta*.

¹⁰³ Aj z tohto pravidla sa však pripúšťa výnimka vymedzená slovami „ak by sa z vážneho dôvodu odporúčalo niečo iné“ (*nisi gravis causa aliud suadeat*). Predmetný kánon je výsledkom národných diskusií a rôznorodých kompromisov medzi členmi jednotlivých komisií počas rekodifikačných prác. Bližšie k tejto problematike pozri CORIDEN, J. A./GREEN, T. J./HEINTSCHEL, D. E. (eds.): *The Code of Canon Law: A Text and Commentary*. New York : Paulist Press, 1985, s. 978n. Komentáre sa zhodujú, že ak sudca plánuje nechať svedka podstúpiť po skončení výpovede asertórnú prísahu, je potrebné ho na to upozorniť ešte pred začatím výpovede. Porov. MARZOA, Á./MIRAS, J./RODRÍGUEZ-OCAÑA, R.: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law. Vol. VII/2*. Montreal : Wilson & Lafleur, 2004, s. 1286. Typickým príkladom týkajúcim sa verejného dobra sú prípady manželskej nulity. Porov. can. 1691 CIC 1983.

¹⁰⁴ Uvedené ilustruje taktiež absencia platných kódexových noriem umožňujúcich odmietnutie prísahy sankcionovať. Jej zloženie, vynechanie alebo odmietnutie má do procesných aktov ale zaznačiť notár. Porov. cann. 1568 CIC 1983; 1779 CIC 1917 a 1249 CCEO 1990.

¹⁰⁵ Obdobne sa naďalej uznáva i princíp, podľa ktorého nemôže byť súdna prísaha prikázaná obžalovanému v trestnej kauze. Porov. cann. 1728 § 2 CIC 1983 a 1471 § 2 CCEO 1990. Nezodpovedanou otázkou zostáva, či by niečo také bolo možné pripustiť v prípade výslovného priania samotného obžalovaného. Bližšie k tejto problematike pozri BEAL, J. P./CORIDEN, J. A./GREEN, T. J. (eds.): *New Commentary on the Code of Canon Law*. New York : Paulist Press, 2000, s. 167254 a MARZOA, Á./MIRAS, J./RODRÍGUEZ-OCAÑA, R.: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law. Vol. VII/2*. Montreal : Wilson & Lafleur, 2004, s. 1210–1211.

ho úkonu. Zatiaľ čo z prvého Kódexu bolo možné v kontexte potreby dosiahnutia *probatio sufficiens* jasne dedukovať, že prísazné svedectvo má oproti svedectvu bez prísahy vyššiu hodnotu, z platného Kódexu to nie je na prvý pohľad zrejmé. Ako sme už uviedli, zákonodarca sa týmto prístupom úspešne vyhol vznášaniu obvinení zo strany odbornej verejnosti z uplatňovania inštitútov pripomínajúcich ordálie. Z toho dôvodu na vyhovenie štandardu dostatočného dôkazu nestačí len splnenie požiadavky svedeckých výpovedí dvoch alebo troch hodnoverných osôb pod prísahou a prednosť dostáva princíp voľného hodnotenia dôkazov súdom. Platné kódexové právo preto pri hodnotení svedectiev požaduje, aby sudca bral na prvom mieste do úvahy stav a počestnosť osoby; potom to, či svedčí na základe vlastného poznania (najmä či ide o svedka *de visu et auditu*) alebo na základe svojej mienky, rozšírenej fámy alebo *de auditu ab aliis*; a napokon i to, či je svedok stály a zásadový a či eventuálne existujú aj ďalší svedkovia, respektíve prvky potvrdzujúce jeho hodnovernosť.¹⁰⁶ Je teda zrejmé, že na základe platného kódexového práva prichádza zohľadnenie zloženej svedeckej prísahy súdom do úvahy len nepriamo, keďže právo samotné ju k rozhodujúcim skutočnostiam, na rozdiel od staršej tradície, neradí.¹⁰⁷ Pokiaľ ide o prvokódexové prísahy strán rozhodujúcich kauzu, prípadne prísahy doplňujúce alebo oceňovacie, tie platný Kódex do svojho normatívneho textu nezahrnul vôbec.¹⁰⁸

¹⁰⁶ *In aestimandis testimoniis iudex, requisitis, si opus sit, testimonialibus litteris, consideret: 1° quae condicio sit personae, quaeve honestas; 2° utrum de scientia propria, praesertim de visu et auditu proprio testificetur, an de sua opinione, de fama, aut de auditu ab aliis; 3° utrum testis constans sit et firmiter sibi cohaereat, an varius, incertus vel vacillans; 4° utrum testimonii testes habeat, aliisve probationis elementis confirmetur necne.* Can. 1572 CIC 1983. Porov. cann. 1789 CIC 1917 a 1253 CCEO 1990.

¹⁰⁷ V novom práve tak prísaha definitívne stratila charakter formálneho dôkazu. Porov. BEAL, J. P./CORIDEN, J. A./GREEN, T. J. (eds.): *New Commentary on the Code of Canon Law*. New York : Paulist Press, 2000, s. 1672 a 1690–1691. V súlade s tradíciou sa však naďalej zdôrazňuje, že výpoveď jedného svedka nemôže mať úplnú hodnovernosť, s výnimkou, ak by išlo o kvalifikovaného svedka vypovedajúceho o veciach súvisiacich s úradom, ktorý zastáva, prípadne ak táto možnosť neprichádza do úvahy na základe okolností kauzy alebo osoby svedka. Porov. cann. 1573 CIC 1983; 1791 § 1 CIC 1917 a 1254 CCEO 1990.

¹⁰⁸ Zhrnúc, platné kódexové právo požaduje okrem svedkov prísahu (*de munere rite et fideliter adimplendo*) od osôb ustanovujúcich súdny tribunál alebo s ním spolupracujúcich (can. 1454); *ad secretum servandum* od sudcov, pomocníkov tribunálu a v prípade sudcovskej iniciatívy i od svedkov, znalcov, strán a ich advokátov či zástupcov (can. 1455); od správcov cirkevných majetkov (can. 1282); od krstenca (can. 876); birmovanca (can. 894); nupturientov pri uzavieraní manželstva *periculo mortis* (can. 1068); od biskupov pri ujímaní sa kánonickej držby úradu (can. 380); od osôb uvedených v kánone 833, skladajúcich spolu s biskupmi prísahu vernosti Apoštolskej stolici podľa osobitnej formuly (*Professio fidei et iusiurandum fidelitatis in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo*). In AAS 81 [1989], s. 104n). Mimokódexové právo navyše žiada zloženie prísahy (*de officio rite ac fideliter implendo, atque de secreto servando*) od audítorov Rímskej roty (NSRR 42); od osôb zainteresovaných

Záver

Ako vyplýva z predchádzajúceho výkladu, prísaha dovolávajúca sa v akejkolvek forme Božskej autority, či už v rozmere jeho vzývania v pozícii strany sporu, respektíve svedka či garanta prísahy, sa vo Svätom Písme spájala s kľatbou, respektíve sebakrekatívou.¹⁰⁹ Rovnakým spôsobom možno charakterizovať tento inštitút aj v kánonickom práve, bez ohľadu na to, či ide o právo historické alebo platné.¹¹⁰ Práve toto koncepčné východisko zabezpečilo prisahajúcemu na jednej strane vnútorný motív pre splnenie toho, čo bolo predmetom prísahy, a zároveň výnimočnú pozíciu tohto inštitútu v právnej histórii. Ako bolo zrejmé, spočiatku sa zvažovalo, či je ňou sudca pri rozhodovaní bezvýhradne viazaný, bez toho, aby posúdil jej hodnotu, respektíve zhodu s objektívnou pravdou, čo bolo v prirodzenom protiklade s princípom voľného hodnotenia dôkazov. Uvedené našlo svoju reflexiu nielen v kánonickom práve, ale taktiež v sekulárnom práve stredovekom i novovekom, moderné občianske právo nevynímajúc.¹¹¹ Aj napriek prezentovanému opaku, najnovšie výskumy, a to najmä zo strany kánonistov, dokazujú, že i keď prijatie prísahy v rozmere dôkazného prostriedku zabezpečujúceho za splnenia ďalších podmienok plný kánonickoprávny dôkaz (*probatio plena*) v stredovekom inkvizičnom procese sčasti predmetný princíp ohrozilo, nikdy ho nenarušilo definitívnym spôsobom. Sudca tak mal vždy v zásade možnosť rozhodnúť sa podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia tak, aby vyhovel pravde, na základe čoho vždy priamo či nepriamo posudzoval váhu tej-ktorej prísahy ako dôkazného prostriedku. K ponímaniu tohto inštitútu na spôsob ordálie sa pritom uchýľoval len vtedy, ak nebolo možné kauzu rozhodnúť inak, presúvajúc v konečnom dôsledku zodpovednosť na svedkov či procesnú stranu.¹¹²

Pokiaľ ide o vymedzenie a aplikovanie prísahy v rozmere ordálie, je zrejmé, že tento prístup volili už starozákonné autority. Tie ju síce

---

v procesoch beatifikačných a kanonizačných káz a dišpenzov od kňazského celibátu či *super rato* (Normae procedurales de dispensatione a sacerdotali coelibatu 5. In AAS 72 [1980], s. 1136–1137 a Litterae circulares de processu super matrimonio rato et non consummato 11. In Com. 22 [1988], s. 81) a osobitne tiež od personálu Rímskej kúrie skladajúceho prísahu vernosti a zachovávanía tajomstva úradu (RGCR 18 § 2).

¹⁰⁹ Porov. HIRZEL, R.: *Der Eid: Ein Beitrag zu seiner Geschichte*. Leipzig : B. G. Teubner, 1902, s. 13927.

¹¹⁰ Porov. MARZOA, Á./MIRAS, J./RODRÍGUEZ-OCAÑA, R./CAPARROS, E.: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law. III/2*. Montreal : Wilson & Lafleur, 2004, s. 1754.

¹¹¹ Porov. SILVING, H.: The Oath: I. In *Yale Law Journal*. Vol. 68 (1959), No. 7, s. 1339–1340.

¹¹² Bližšie som sa touto problematikou zaoberal VLADÁR, V.: Prísaha ako dôkaz v stredovekom inkvizičnom procese. In *Acta Iuridica Olomucensia*. Vol. 14 (2019), No. 3, s. 28n.

na prvom mieste ponímali ako sebapekliatie, avšak na druhej strane stanovovali za krivoprísazníctvo prísne tresty.¹¹³ Podobné východiská volilo aj rímske a grécke právo, ktoré tento inštitút poňalo v zmysle *sacramentum*, teda stávky uzavretej medzi procesnými stranami povolávajúcimi k rozhodnutiu bohov. Na rozdiel od Starého Zákona, sa ale nedodržanie prísahy v starovekom Grécku, respektíve Ríme v zmysle zásady *deorum iniuriae, diis curae* principiálne netrestalo.¹¹⁴ Starozákonný prístup volili ešte dôslednejšie autority germánskeho práva, ktoré tento inštitút obdobne akceptovali v prvom rade vo forme sebapekliatia, avšak zároveň prísne trestali krivoprísazníctvo.¹¹⁵ Čo sa týka kánonického práva, aj keď delikt krivej prísahy od začiatku poznalo a sankcionovalo, z hľadiska celkového vývoja tohto inštitútu ako procesného prostriedku možno hovoriť o determinujúcich rímskoprávných vplyvoch.¹¹⁶ Už len v samotnom vyjadrení spôsobov hodnotenia dôkazov súdom v platnom práve (rozhodovanie *ex sententia animi tui*) možno napokon nájsť rímskoprávny princíp, ktorý dominoval v kogničnom procese predstavujúcom poslednú fázu vývoja procesného práva. V tomto ohľade tak možno prenesene hovoriť o zavŕšení kánonickoprávneho vývoja a jeho definitívnom prispôbení sa v rozmere tradičnej premisy *Ecclesia vivit iure Romano* vývoju rímskoprávnemu.¹¹⁷ Tendencie vnímať prísahu ako formálny dôkazný prostriedok ale možno nájsť aj v práve platnom. Uvedené možno demonštrovať tým, že aj keď sa dnes neprijímajú klasické princípy kánonického práva *testis iuratus non probat*, respektíve *testi non iurato non creditur*, ak sa má jej odmietnutie notárom zaznačiť do procesných aktov, je zrejmé, že táto skutočnosť nejaký vplyv na sudcovské hodnotenie dôkazov i samotné rozhodovanie v merite vecí mať musí.

Ako sme už naznačili, typ prísahy vo forme ordálie, teda v zmysle súdom bezvýhradne akceptovaného dôkazného prostriedku, ktorý bol v teoretickej rovine rozvinutý v historickom kánonickom práve, našiel svoju reflexiu aj v historickom či platnom sekulárnom (najmä občianskom) práve. Tieto náhľady založené na doktríne formálneho dôkazu sa v modernej legislatíve prejavili napríklad v požiadavke nemožnosti vynesenia rozsudku na základe neprísazného svedectva, ak by si sudca bez zákonného dôvodu predmetnú prísahu od svedka nevyžiadal. Vo viacerých krajinách zároveň sudca nemohol dovoliť svedkovi nepri-

---

¹¹³ Porov. Lv 24,11–16.

¹¹⁴ Porov. Tac., Ann. 1,73.

¹¹⁵ Porov. SILVING, H.: The Oath: I. In *Yale Law Journal*. Vol. 68 (1959), No. 7, s. 1384–1385.

¹¹⁶ Porov. cann. 1743 § 3; 1755 § 3 a 1794 CIC 1917; 1368 CIC 1983 a 1444 CCEO 1990.

¹¹⁷ Porov. MORIARTY, E. J.: *Oaths in Ecclesiastical Courts: An Historical Synopsis and Commentary*. Washington : The Catholic University of America, 1937, s. IX.

sahať, hoci by sa dalo veriť i jeho neprísaznému svedectvu.¹¹⁸ I keď teda viacerí bádatelia konštatovali, že hlavným činiteľom sprostredkujúcim tieto vplyvy boli starozákonné authority, biblický dôkaz sa v skutočnosti získaval prostredníctvom svedectva, nie prísahy. Reálne prepojenie oboch inštitútov a nastavenie ich vzťahov reálne zabezpečil až rímsko-kánonický proces. Rovnako možno zmýšľať aj o rozhodujúcej prísahe strany občianskoprávneho sporu, ktorá sa do právnych systémov jednotlivých krajín obdobne dostala prostredníctvom noriem kánonického procesného práva.¹¹⁹ V nadväznosti na uvedené vplyvy a s ohľadom na celkové koncepčné vymedzenie tohto inštitútu si možno na záver položiť otázku, z akého dôvodu vlastne zostáva súčasťou moderných sekulárnych právnych systémov aj dnes?¹²⁰ Ved' už osvietenici kánonickoprávnej prísahe *de veritate dicenda* používanej v inkvizičnom procese vyčítali, že predstavuje duchovnú tortúru, keďže prirodzenosť implantovala do človeka inštinkt sebazáchovy, ktorý ho vedie k snahe vyhnúť sa trestu a tak aj ku krivoprisažníctvu.¹²¹ Ak ale absenteje strach z Boha, čo potom človeka núti k pravdovravnosti? Nie je to potom práve inštinkt sebazáchovy, respektíve utilitarita, ktoré zostávajú jedinými a rozhodujúcimi činiteľmi?

Použitá literatúra

Pramene, preklady prameňov a komentáre

1. AUGUSTINE, Ch.: *A Commentary on the New Code of Canon Law. Book VI. Administrative Law (Can. 1154–1551)*. St. Louis – London : B. Herder Book, 1921.
2. AUGUSTINE, Ch.: *A Commentary on the New Code of Canon Law. Book VII. Ecclesiastical Procedure (Can. 1552–2194)*. St. Louis – London : B. Herder Book, 1921.
3. BEAL, J. P./CORIDEN, J. A./GREEN, T. J. (eds.): *New Commentary on the Code of Canon Law*. New York : Paulist Press, 2000.
4. Codex iuris canonici – Kódex kánonického práva. Latinsko-slovenské vydanie. Bratislava: Spolok sv. Vojtecha, 1996.

---

¹¹⁸ Bližšie k tejto problematike pozri LÖWENTHAL, E.: *Der Gerichtseid*. Frankfurt : Selbstverlag, 1929, s. 21.

¹¹⁹ Takto možno zmýšľať najmä o francúzskom a talianskom práve. Bližšie k tejto problematike pozri SILVING, H.: The Oath: I. In *Yale Law Journal*. Vol. 68 (1959), No. 7, s. 1338.

¹²⁰ Porov. napríklad § 265 Zákona č. 301/2005 Z. z. (Trestný poriadok) v platnom znení.

¹²¹ Porov. PFENNINGER, H.: Die Wahrheitspflicht des Beschuldigten im schweizerischen Strafverfahren. In BADER, K. (ed.): *Probleme des schweizerischen Strafprozessrechts*. Zürich : Schulthess, 1966, s. 116–120.

5. CORIDEN, J. A./GREEN, T. J./HEINTSCHEL, D. E. (eds.): *The Code of Canon Law: A Text and Commentary*. New York : Paulist Press, 1985.
6. Corpus iuris canonici. Editio Lipsiensis secunda post Aemilii Ludouici Richteri curas ad librorum manu scriptorum et editionis Romanae fidem recognouit et adnotatione critica instruxit Aemilius Fridberg. Pars prior. Decretum Magistri Gratiani. Liepzig: Tauchnitz, 1879–1881.
7. Corpus iuris canonici. Editio Lipsiensis secunda post Aemilii Ludouici Richteri curas ad librorum manu scriptorum et editionis Romanae fidem recognouit et adnotatione critica instruxit Aemilius Fridberg. Pars secunda. Decretalium Collectiones. Liepzig: Tauchnitz, 1879–1881.
8. HRDINA, A.: *Prameny ke studiu kanonického práva*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007.
9. MARZOA, Á./MIRAS, J./RODRÍGUEZ-OCAÑA, R./CAPARROS, E.: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law. Vol. III/2*. Montreal : Wilson & Lafleur, 2004.
10. MARZOA, Á./MIRAS, J./RODRÍGUEZ-OCAÑA, R.: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law. Vol. VI/2*. Montreal : Wilson & Lafleur, 2004.
11. Sväté Písmo. Jeruzalemská Biblia. Trnava : Dobrá kniha, 2017.

Literatúra

1. BALDWIN, J. W.: The Medieval Theories of the Just Price: Romanists, Canonists, and Theologians in the Twelfth and Thirteenth Centuries. In *Transactions of the American Philosophical Society. New Series*. Vol. 49 (1959), No. 4, s. 1–92.
2. BALDWIN, J. W.: The Intellectual Preparation for the Canon of 1215 against Ordeals. In *Speculum*. Vol. 36 (1961), s. 613–636.
3. BARLETT, R.: *Trial by Fire and Water: The Medieval Judicial Ordeal*. Oxford : Clarendon Press, 1986.
4. BIONDI, B.: *Il giuramento decisorio nel processo civile romano*. Roma : L'Erma Di Bretschneider, 1913.
5. BIRD-DAVID, N.: Animism Revisited: Personhood, Environment, and Relational Epistemology. In *Current Anthropology*. Vol. 41 (2000), s. 67–91.
6. BRUNNER, H.: *Forschungen zur Geschichte des deutschen und französischen Rechtes. Gesammelte Aufsätze*. Stuttgart : Cotta, 1894.
7. BRUNNER, H.: *Grundzüge der Deutschen Rechtsgeschichte*. Leipzig : Duncker & Humblot, 1930.
8. ESMEIN, A.: *A History of Continental Criminal Procedure with Special Reference to France*. Boston : Little, Brown, and Company, 1913.

9. FILO, V.: *Kánonické právo. Úvod a prvá kniha*. Bratislava : Rímsko-katolícka bohoslovecká fakulta UK, 1997.
10. GIVEN, J. B.: *Inkvizice a středověká společnost*. Neratovice : Verbum, 2008.
11. GUTHRIE, S.: On Animism. In *Current Anthropology*. Vol. 41 (2000), s. 106–107.
12. HARVEY, G.: *Animism: Respecting the Living World*. London : Hurst & Co., 2005.
13. HELMHOLZ, R. H.: *The Oxford History of the Laws of England. Vol. 1. The Canon Law and Ecclesiastical Jurisdiction from 597 to the 1640s*. Oxford : Oxford University Press, 2004.
14. HIRZEL, R.: *Der Eid: Ein Beitrag zu seiner Geschichte*. Leipzig : B. G. Teubner, 1902.
15. HLUŠÍKOVÁ, M.: *Latinsko-slovenský slovník*. Bratislava : Kniha – spoločník, 2003.
16. HORSINGTON, S. J.: Oaths and Perjury in a Protestant Monarchy. In *Revue internationale de droit comparé*. Vol. 66 (2014), No. 3, s. 745–754.
17. INSOLL, T.: *Archaeology, Ritual, Religion*. London : Routledge, 2004.
18. KASER, M./HACKL, K.: *Das römische Zivilprozessrecht*. München : C. H. Beck, 1996.
19. KÄSER, L.: *Animismus. Eine Einführung in die begrifflichen Grundlagen des Welt- und Menschenbildes traditionaler (ethnischer) Gesellschaften für Entwicklungshelfer und kirchliche Mitarbeiter in Übersee*. Bad Liebenzell : Liebenzeller Mission, 2004.
20. KINCL, J.: *Dicta et regulae iuris aneb právnícké mudrosloví latinské*. Praha : Karolinum, 1990.
21. KNOKE, T. F. A.: *Das Zuchtmittel der Drohung im Eide*. Hannover : Buchdr. d. Stephansstifts, 1896.
22. KRÍŽEK, V.: *Křížkův slovník latinsko-český*. Praha : I. L. Kober, 1889.
23. KUTTNER, S.: *Die juristische Natur der falschen Beweisaussage: Ein Beitrag zur Geschichte und Systematik der Eidesdelikte, zugleich zur Frage einer Beschränkung der Strafbarkeit auf erheblich falsche Aussagen*. Berlin : Abhandlungen des kriminalistischen Instituts, 1931.
24. KUTTNER, S.: *Kanonistische Schuldlehre von Gratian bis auf die Dekretalen Gregors IX*. Città del Vaticano : Biblioteca Apostolica Vaticana, 1934.
25. LEA, H. C.: *Superstition and Force*. Philadelphia : Collins, 1866.
26. LEBIGRE, A.: *La Justice du Roi: La vie judiciaire de l'ancienne France*. Paris : Editions Complexe, 1995.
27. LORENC, J. A.: *John of Freiburg and the Usury Prohibition in the Late Middle Ages: A Study in the Popularization of Medieval Canon Law*. Doctoral dissertation. Toronto : University of Toronto, 2013.

28. LÖWENTHAL, E.: *Der Gerichtseid*. Frankfurt : Selbstverlag, 1929.
29. METZGER, E.: Litigation. In JOHNSTON, D. (ed.): *The Cambridge Companion to Roman Law. Cambridge Companions to the Ancient World*. Cambridge : Cambridge University Press, 2015, s. 272–298.
30. MORIARTY, E. J.: *Oaths in Ecclesiastical Courts: An Historical Synopsis and Commentary*. Washington : The Catholic University of America, 1937.
31. NÖRR, K. W.: *Romanisch-Kanonisches Prozessrecht. Erkenntnisfahren erster Instanz in civilibus*. Berlin – Heidelberg : Springer, 2012.
32. PEDERSEN, J.: *Der Eid bei den Semiten in seinem Verhältnis zu verwandten Erscheinungen sowie die Stellung des Eides im Islam*. Strassburg : Trübner, 1914.
33. PETERS, E.: *Heresy and Authority in Medieval Europe*. London : Scholar Press, 1980.
34. PFENNINGER, H.: Die Wahrheitspflicht des Beschuldigten im schweizerischen Strafverfahren. In BADER, K. (ed.): *Probleme des schweizerischen Strafprozessrechts*. Zürich : Schulthess, 1966, s. 116–120.
35. PILARCZYK, I. C.: Between a Rock and a Hot Place: Issues of Subjectivity and Rationality in the Medieval Ordeal by Hot Iron. In *Anglo-American Law Review*. Vol. 25 (1996), s. 87–112.
36. PRAŽÁK, J. M./NOVOTNÝ, F./SEDLÁČEK, J.: *Latinsko-český slovník k potřebě gymnasií a reálných gymnasií*. Praha : Československá grafická unie, 1935.
37. REBRO, K./BLAHO, P.: *Rímske právo*. Bratislava : Iura edition, 2010.
38. ROBERTI, F.: *De processibus*. Roma : Augusta Taurionorum, 1943.
39. SEDDON, K.: *Epictetus' Handbook and the Tablet of Cebeus. Guides to Stoic Living*. London – New York : Routledge, 2005.
40. SELDES, G.: *The Great Thoughts*. New York : Ballantine Books, 1996.
41. SCHMALZGRUEBER, F.: *Ius ecclesiasticum. Vol. II*. Rome : Ex typographia reverendae Camerae Apostolicae, 1844.
42. SCHULTE, J. F. von: *Geschichte der Quellen des kanonischen Rechts von Papst Gregor XI. bis zum Concil von Trient*. Stuttgart : Verlag von Ferdinand Enke, 1877.
43. SILVING, H.: The Oath: I. In *Yale Law Journal*. Vol. 68 (1959), No. 7, s. 1329–1390.
44. ŠPAŇÁR, J./HRABOVSKÝ, J.: *Latinsko-slovenský/slovensko-latinský slovník*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2012.
45. THAYER, J. B.: *A Preliminary Treatise on Evidence at the Common Law*. Boston : Little, Brown, and Co., 1898.
46. VABRES, H. D. de: *Traité de droit criminel et de législation pénal comparée. Vol. II*. Paris : Sirey, 1947.

47. VERMEERSCH, A./CREUSEN, I.: *Epitome iuris canonici. Tom. II.* Paris – Bruxelles : H. Dessain, 1954.
48. VLADÁR, V.: *Usura v stredovekom kánonickom práve.* In HIŠEMOVÁ, T./KMECOVÁ, D. (eds.): *Pôžička či úžera? Nútený výkon rozhodnutia – rímskoprávne základy a problémy aplikačnej praxe.* Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2018, s. 126–147.
49. VLADÁR, V.: *Vymáhanie kánonickoprávneho zákazu úrokov v stredoveku a ranom novoveku.* In *Studia theologica.* Vol. 21 (2019), č. 2, s. 43–74.
50. VLADÁR, V.: *Prísaha ako dôkaz v stredovekom inkvizičnom procese.* In *Acta Iuridica Olomucensia.* Vol. 14 (2019), No. 3, s. 9–32.
51. VOUIN, R./LEAUTE, J.: *Droit penal et procedure pénale.* Paris : Presses Universitaires de France, 1969.